

Календарно – тематичне планування уроків
історії України та всесвітньої історії для

11 – х класів

на 2023 – 2024 н/р

вчителя Краснопільського ліцею № 1

Краснопільської селищної ради

Сумської області

Білоус Н.І.

Затверджено та надано гриф
«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698)

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

11 КЛАСИ

Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти

2022

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ
для закладів загальної середньої освіти**

**6 клас ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ.
(ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС).**

7–9 класи ІСТОРІЯ УКРАЇНИ.

7–9 класи ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ.

10–11 класи ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

10–11 класи ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчання історії спрямоване на реалізацію загальної **мети базової середньої освіти**, яка полягає в розвитку та соціалізації особистостей учениць/учнів, формуванні їхньої національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Випускник закладу загальної середньої освіти – це патріотка/патріот України, яка/який знає її історію; носійка/носій української мови, культури, яка/який поважає культуру інших народів, вільно спілкується державною мовою, володіє також рідною (у разі відмінності) й однією чи кількома іноземними мовами, має бажання і здатність до самоосвіти, виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті, здатна/здатний до підприємливості й ініціативності, має уявлення про світобудову, бережно ставиться до природи, безпечно й доцільно використовує досягнення науки і техніки, дотримується здорового способу життя.

Процес консолідації української нації, що відбувається впродовж тривалої російсько-української війни й особливо після широкомасштабного російського військового вторгнення, яскраво підкреслює важливість шкільної історичної освіти.

Мета шкільної історичної освіти

Метою шкільної історичної освіти є: а) формування вільної особистості, яка визнає національні та загальнолюдські цінності й керується морально-етичними критеріями та почуттям громадянської відповідальності у своїй поведінці; б) виховання засобами історії громадянської свідомості, зорієнтованої на патріотичне почуття приналежності до власної держави та до її спільних історичних, політичних і культурних цінностей, а також на демократичні пріоритети й злагоду в суспільстві; в) прищеплення толерантності й поваги до різних поглядів, релігій, звичаїв і культур, уміння знаходити порозуміння з іншими людьми задля досягнення суспільно значущих цілей.

Ця мета має конкретизуватися в **комплексі завдань**, з яких пріоритетними є:

- поглиблення інтересу до історії як сфери знань і навчального предмета, розвиток мисленнєвих здібностей та умінь, необхідних для розуміння сучасних викликів;
- набуття системних знань про факти, події, явища, тенденції в Україні та світі з позицій: цінності життя людини, досвіду українського державотворення, утвердження єдності й соборності українського народу, значення європейських культурних і правових традицій для суспільних процесів в Україні, зміцнення національних інтересів і суверенітету, цілісності та непорушності кордонів української держави в контексті світового історичного процесу;
- розвиток історичного, критичного та творчого мислення, здатності розуміти загальний хід історичного процесу, проблеми, що стоять перед країною та світом;
- усвідомлення національного інтересу, необхідності захисту суверенітету, територіальної цілісності власної держави в умовах реальних військово-політичних, інформаційних та інших викликів;
- долучення до духовних і культурних надбань і цінностей, історико-культурних традицій українського й інших народів;
- сприяння формуванню політичної та правової культури, громадянської самосвідомості, пошани до державної символіки України в гармонійному

поєднанні із національними та загальнолюдськими цінностями.

Реалізація мети шкільної історичної освіти здійснюється через розвиток основних складових історичної свідомості: а) накопичення знань про основні події, явища та процеси, їхні давніші та сучасні інтерпретації; б) оволодіння способами розумових дій, необхідних для розуміння минулого, досягнення сучас-

ного і прогнозування майбутнього, в) усвідомлення демократичних цінностей та їх дотримання на практиці.

Обов'язкові результати шкільної історичної освіти передбачають, що учениця/учень:

- мислить історико-хронологічно, орієнтується в історичному часі, встановлює причиново-наслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявляє зміни і тривалість у житті суспільства (**хронологічна компетентність**);
- мислить геопросторово, орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежність розвитку суспільства, господарства, культури і навколишнього природного середовища (**просторова компетентність**);
- мислить критично, працює з різними джерелами інформації та формулює історично обґрунтовані запитання (**інформаційна компетентність**);
- мислить системно, виявляє взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їхні інтерпретації (**логічна компетентність**);
- усвідомлює власну гідність, реалізує власні права і свободи, поважає права і гідність інших осіб, виявляє толерантність, протидіє проявам дискримінації (**аксіологічна компетентність**).

Зміст історичного матеріалу базується на таких пріоритетах: науковість, національна спрямованість, хронологічна послідовність, логічність, людський вимір історії, постановка проблемних навчальних завдань, полікультурність; органічне й оптимальне дотримання пропорцій між суспільно-політичною, соціально-економічною, культурною та духовною складовими історичного процесу, загальнонаціональною історією, регіоналістикою й історичним краєзнавством; виокремлення історії повсякдення, мікроісторії та особливостей трансформації рівня життя населення відповідно до подій, що відбувалися в Україні та світі.

Змістові наголоси навчальних програм

Політичні, економічні, соціальні й культурні виклики, що виникли у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України зумовили необхідність змін у чинних навчальних програмах з історії для закладів загальної середньої освіти, щоби не лише доповнити наявний матеріал останніми подіями, але й урахувати нові історіографічні напрацювання та увиразнити наскрізні сюжетні лінії з минулого, що дають змогу пояснити сучасні події. А саме:

- відображено історію Русі-України, Галицько-Волинського князівства, королівства Руського, українських земель у середині XIV – початку XVI ст. відповідно до здобутків сучасної зарубіжної та української історіографії;
- переформатовано концептуально зміст ранньомодерної історії України, виходячи з кінцевої необхідності зв'язати між собою досвіди перебування українських земель в складі Речі Посполитої та Війська Запорозького/Гетьманщини, як генетично споріднених в розрізі державних інституцій, політичної культури, економіки, культури й повсякденного життя;
- впроваджено поняття-концепт «Козацька революція середини XVII ст.», який якнайкраще відповідає сутності цього явища і протягом останнього десятиліття дедалі впевненіше набуває визнання в українській та світовій історіографії;

- осучаснено зміст історії України «довгого» XIX ст., де зацентовано на процесах українського націєтворення і націєствердження;
- звернуто основну увагу на історію України XX ст.;
- внесено до програми погляд на СРСР як на державу імперського типу, де імперський спосіб організації влади поєднувався з тоталітарним режимом;

- при висвітленні Української революції перенесено наголос на події 1917– 1918 рр., адже революція досягла мети, коли постала Українська Народна Рес- публіка;
- наголошено на державотворчій спадкоємності сучасної України від Укра- їнської Народної Республіки;
- сконцентровано увагу на понятті «українська політична нація», зокрема, на формуванні її контурів і консолідацію впродовж XX ст.;
- ширше представлено практику використання в СРСР масового штучного голоду як політичного знаряддя;
- розширено просторові контексти української історії, з української пер- спективи осмислено сюжети світової історії (як-от: внесено сюжет про національне державотворення в Білорусі, країнах Балтії та Закавказзя);
- передбачено окремим навчальним блоком розгляд сучасної російсько- української війни, зокрема, її історичного коріння;
- запроваджено нові поняття та терміни, актуальні для розуміння сучасності (наприклад, «доктрина “русского міра”», «рашизм» тощо);
- звернуто увагу на необхідність ширшого використання пізнавальних і ви- ховних можливостей історичної біографістики;
- зорієнтовано школярів на вивчення не лише інструментів насильства, якого в XX ст. зазнавали українці, а й опору йому тощо.

Сьогодні Україна переживає найважчі випробування за весь період не- залежності. Повномасштабна війна, яку 24 лютого 2022 р. розпочала Російська Федерація, спрямована насамперед проти української державності та має виразні риси геноциду українського народу. Складовою цього геноциду є намагання путінського режиму знищити українців як політичну націю, зруйнувати не тільки укра- їнські міста і села, але й українську історичну пам'ять та національну самосві- домість.

У підготовці до цієї варварської війни путінський режим особливу роль при- діляв фальсифікації історії та пропаганді «русского міра», формуючи у росіян імперську свідомість та шовіністичні настрої. Тому, в умовах протистояння агре- сивній антиукраїнській пропаганді, особливе значення має збереження та розвиток української історичної освіти та подальше формування в української учнівської молоді патріотизму, усвідомлення загальнолюдських цінностей та несприйняття імперської і шовіністичної ідеології. При цьому українська історична освіта має не «віддзеркалювати» ідеологічні атаки з боку путінського режиму, а послідовно про- довжувати формування в учнівства української історичної пам'яті, патріотизму та розуміння єдності України та українського народу з Європою та європейськими демократичними цінностями.

Із цього огляду Програма допускає, пропонує змінювати поняття «радян- ський» на «советський» у контекстах, що вказують на: 1) неприйнятні для України і нав'язані керівним центром СРСР/СССР політичні, економічні, соціальні та куль- турні практики (напр., світогляд «советської людини», «советизація», «концепція “советського народу”»); 2) негативізацію, спотворення більшовиками (комуністами) понять «Ради», «радитися», «народовладдя». У Програмі в більшості випадків зра- зки таких заміन запропоновано під час першого вживання понять. Надалі вони зазвичай не повторюються, щоб не переобтяжувати змістову та компетентнісну складові таблиць.

Структура програми та організація навчання учнівства

Програма складається з Пояснювальної записки, структурованих за розділами очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учениць/учнів і змісту навчального матеріалу як основи для досягнення цих результатів. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності зорієнтовані на формування відпо-

відних компетентностей і викладені через знання, розуміння й уміння, які відповідають знаннєвому, смисловою й діяльнісному компонентам. Ціннісний компонент (зважаючи на особливості історичного матеріалу) окремо за розділами не описується, позаяк відображений у компонентах ключових компетентностей і актуалізується через знання, розуміння й уміння наскрізно в межах усіх розділів.

Зміст кожного розділу програми містить перелік історичних сюжетів, не розділених на окремі заняття. Вчительство, орієнтуючись на вимоги щодо підготовки учениць/учнів, має можливість самостійно визначати назву теми, кількість і перелік питань до кожного уроку залежно від умов організації навчального процесу, пізнавальних можливостей школярів/школярок, класу та індивідуального підходу вчительки/вчителя до навчання. До кожної теми подано орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт, у деяких випадках – рекомендований (але не вичерпний) перелік історичних подій, об'єктів і джерел для організації навчальної роботи. Це не виключає залучення учительством інших джерел та пізнавальних завдань, зберігаючи загальну спрямованість роботи відповідно до компетентнісного підходу.

У програмі немає розподілу навчальних годин за розділами. У межах загальної річної кількості годин учительство може самостійно визначати час для роботи над кожним розділом програми, але не порушуючи при тому повноти завдань, визначених як результати і зміст навчально-пізнавальної діяльності. Тематика практичних і творчих робіт укладена таким чином, аби диференціювати завдання в класі за рівнем складності. Для підвищення ефективності навчання, зокрема розподілу навчального часу, програма пропонує синхронізувати вивчення історії України та всесвітньої історії в 7–11 класах. Рекомендовану послідовність роботи над проблематикою історії України та всесвітньої історії за розділами наведено в таблиці наприкінці Пояснювальної записки.

Організацію навчально-пізнавальної діяльності учениць/учнів за цією програмою учителька/учитель відображає у власному календарно-тематичному плані або в робочій програмі, що її затверджує керівник навчального закладу. Робочу програму вчителька/учитель укладає тоді, коли хоче вибудувати в межах навчальної програми свій алгоритм роботи з учнівством, зокрема акцентувати на певних навчальних цілях, змістових елементах, змінити послідовність вивчення матеріалу, додати матеріал з історії рідного краю, доповнити тематику практичних і творчих робіт тощо.

Практичні роботи є обов'язковими для кожного розділу програми. Вони можуть відбуватися в різних формах: як на окремій ланці уроку (для вивчення нового матеріалу, узагальнення, закріплення тощо), так і протягом усього уроку (лабораторно-практичне заняття). Така робота може виконуватися за вибором як учительства, так і учнівства, як у класі, так і вдома, але з обов'язковою презентацією її результатів на занятті. Організація лабораторно-практичних занять передбачає певну динаміку, яка полягає у збільшенні в кожному наступному класі лабораторної (обсяг, складність, характер і види джерел) і практичної (урізноманітнення способів діяльності) складової, ступеня самостійності учнівства (від виконання роботи за допомогою вчительки/вчителя за докладною інструкцією до самостійного виконання за загальним завданням). За основними видами діяльності практичні роботи поступово змінюють свій характер від описових і частково-аналітичних до переважно аналітичних.

У визначенні результатів навчально-пізнавальної діяльності програма робить

наголос на діяльнісному компоненті. На думку укладачок/укладачів, ефективність навчання залежить передусім від залучення учнівства до різноманітних видів діяльності, що дає змогу йому успішніше оволодівати суспільним досвідом і, як наслідок, забезпечує соціальну активність особистості, її спрямованість на творчу

діяльність. Тому, зокрема в 10–11 класах, до кожного розділу подано теми, які можуть бути розкриті під час виконання навчальних проєктів, написання есе, а також – у багатьох випадках – пропозиції щодо можливості використання між-предметних зв'язків. Учителька/учитель на свій розсуд може обирати (змінювати/корегувати/доповнювати) теми, а також досліджувати їх у різний спосіб, залежно від умов організації навчального процесу, пізнавальних можливостей школярства, класу й індивідуального підходу вчительства до навчання. Рекомендовані проєкти спрямовані на розвиток творчо-пошукових умінь і навичок. Головним критерієм успішності роботи вчительки/вчителя за цією програмою є не так змістова повнота, як уміння налагодити творчу роботу учнівства з орієнтацією на формування ключових і предметних компетентностей.

Послідовність вивчення історії України і всесвітньої історії в розрізі класів

Клас	Навчальний предмет	Кількість годин
6	Всесвітня історія. Історія України. (Інтегрований курс)	70
7	Всесвітня історія Історія України	35
		35
8	Всесвітня історія Історія України	35
		52
9	Всесвітня історія Історія України	35
		52
10	Всесвітня історія Історія України	35
		52
11	Всесвітня історія Історія України	35
		52

Таблиця для синхронізації історії України та всесвітньої історії в 7–11 класах

Клас	Предмет	Розділ навчальної програми
7 клас	Всесвітня історія	Повторення. Вступ.
	Всесвітня історія	Розділ 1. Перші середньовічні держави.
	Історія України	Розділ 1. Виникнення Русі-України.
	Всесвітня історія	Розділ 2. Середньовічний світ Західної Європи.
	Всесвітня історія	Розділ 3. Європейське суспільство і держави в X–XV ст.
	Історія України	Розділ 2. Русь-Україна наприкінці X – у першій половині XI ст.
	Історія України	Розділ 3. Русь-Україна у другій половині XI – першій половині XIII ст.
	Історія України	Розділ 4. Галицько-Волинське князівство («держави Романовичів») кінця XII – середини XIII ст. Королівство Руське середини XIII–XIV ст.
	Всесвітня історія	Розділ 5. Країни Центральної та Східної Європи в X–XV ст.
	Історія України	Розділ 5. Руські землі у складі сусідніх держав (середина XIV – початок XVI ст.). Кримське ханство.
	Всесвітня історія	Розділ 4. Матеріальний і духовний світ європейського Середньовіччя.

	Всесвітня історія	Розділ 6. Середньовічний Схід.
	Історія України	Узагальнення до курсу. Історія України в контексті Середніх віків.
8 клас	Всесвітня історія	Повторення. Вступ.
	Всесвітня історія	Розділ 1. Великі географічні відкриття та становлення капіталістичних відносин.

	Всесвітня історія	Розділ 2. Високе Відродження. Реформація в Західній Європі.
	Всесвітня історія	Розділ 3. Держави Західної Європи в XVI–XVII ст.
	Історія України	Розділ 1. Українські землі у XVI – першій половині XVII ст.
	Історія України	Розділ 2. Становлення українського козацтва (XVI – перша половина XVII ст.).
	Історія України	Розділ 3. Козацька революція середини XVII ст. і війна за суверенітет козацької держави другої половини XVII ст.
	Всесвітня історія	Розділ 4. Османська імперія. Країни Східної Європи в XVI – першій половині XVIII ст.
	Історія України	Розділ 4. Козацька Україна (Гетьманщина) другої половини XVII – кінця XVIII ст.
	Всесвітня історія	Розділ 5. Епоха Просвітництва.
	Історія України	Розділ 5. Україна та ранньомодерні імперії XVIII ст.
	Всесвітня історія	Розділ 6. Східний світ у XVI–XVIII ст. (оглядово).
	Історія України	Узагальнення до курсу. Історія України в контексті Раннього Нового часу.
9 клас	Історія України	Вступ. «Довге» дев'ятнадцяте століття в історії України: територія, населення, влада.
	Всесвітня історія	Розділ 1. Європа в час Французької революції та наполеонівських війн.
	Всесвітня історія	Розділ 2. Європа та Америка в добу революцій і національного об'єднання (1815–1870 рр.).
	Історія України	Розділ 1. Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.
	Історія України	Розділ 2. Українські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.
	Історія України	Розділ 3. Повсякденне життя та культура України кінця XVIII – першої половини XIX ст.
	Всесвітня історія	Розділ 3. Модернізація країн Європи та Америки в останній третині XIX – на початку XX ст. «Пробудження Азії».
	Історія України	Розділ 4. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.
	Історія України.	Розділ 5. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.
	Всесвітня історія	Розділ 4. Міжнародні відносини (друга половина XIX – початок XX ст.).
	Історія України	Розділ 6. Україна початку XX ст. перед викликами модернізації.

	Всесвітня історія	Розділ 5. Розвиток культури та повсякденне життя (кінець XVIII – початок XX ст.).
	Історія України	Розділ 7. Повсякденне життя та культура України в середині XIX – на початку XX ст.
	Всесвітня історія	Узагальнення до курсу. Основні ідеї, здобутки, виклики «довгого» XIX ст.
10 клас	Історія України	Повторення. Вступ.
	Всесвітня історія	Розділ 1. Передумови Першої світової війни. Війна та революції.

	Історія України	Розділ 1. Україна в роки Першої світової війни.
	Історія України	Розділ 2. Українська революція, розпад Російської імперії та постання національної держави – Української Народної Республіки.
	Всесвітня історія	Розділ 2. Облаштування повоєнного світу.
	Історія України	Розділ 3. В боротьбі за українську незалежність.
	Всесвітня історія	Розділ 3. Провідні держави світу в міжвоєнний період.
	Історія України	Розділ 4. Україна в складі тоталітарної імперії – Союзу Радянських Соціалістичних Республік.
	Всесвітня історія	Розділ 4. Держави Центрально-Східної Європи.
	Історія України	Розділ 5. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період.
	Всесвітня історія	Розділ 5. Держави Азії та Латинської Америки.
	Всесвітня історія	Розділ 6. Передумови Другої світової війни.
	Всесвітня історія	Розділ 7. Друга світова війна.
	Історія України	Розділ 6. Україна в роки Другої світової війни.
	Всесвітня історія	Розділ 8. Повсякденне життя та культура в першій половині XX ст.
11 клас	Історія України	Повторення. Вступ.
	Всесвітня історія	Розділ 1. Облаштування Повоєнного світу.
	Історія України	Розділ 1. Україна в перші повоєнні роки.
	Всесвітня історія	Розділ 2. Держави Північної Америки та Західної Європи: формування постіндустріального суспільства.
	Історія України	Розділ 2. Україна в умовах десталінізації.
	Історія України	Розділ 3. Україна в період системної кризи Союзу Радянських Соціалістичних Республік.
	Всесвітня історія	Розділ 3. Держави Центрально-Східної Європи: трансформаційні процеси.
	Історія України	Розділ 4. Відновлення державної незалежності України, її роль у розпаді Союзу Радянських Соціалістичних Республік.
	Всесвітня історія	Розділ 4. Держави Азії, Африки та Латинської Америки: вибір шляхів розвитку.
	Історія України	Розділ 5. Становлення, розвиток України як незалежної держави.
	Всесвітня історія	Розділ 5. Міжнародні відносини.
	Всесвітня історія	Розділ 6. Повсякденне життя і культура.
	Історія України	Розділ 6. Європейський вибір України. Російсько-українська війна.
	Всесвітня історія	Узагальнення до курсу.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ (від 1945 р. до сучасності).

11А та 11Б класи (35 годин)

Структура курсу.

Розділ 1. Облаштування повоєнного світу.

Розділ 2. Держави Північної Америки та Західної Європи: формування пост-індустріального суспільства.

Розділ 3. Держави Центрально-Східної Європи: трансформаційні процеси.

Розділ 4. Держави Азії, Африки та Латинської Америки: вибір шляхів розвитку.

Розділ 5. Міжнародні відносини.

Розділ 6. Повсякденне життя і культура.

Узагальнення до курсу.

Розділ 1. ОБЛАШТУВАННЯ ПОВОЄННОГО СВІТУ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – час створення ООН, Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Світового банку; поділу Німеччини; утворення НАТО і ОВД. Розуміти: – <i>поняття:</i> «біполярний (двополюсний) світ», «доктрина», «конфронтація», «соціалістичний табір», «холодна війна»; – <i>характерні риси</i> Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин; – <i>мету, принципи та механізми</i> діяльності ООН, спеціалізованих організацій під егідою ООН, критерії ефективності діяльності ООН; – <i>вплив</i> «плану Маршалла» на відбудову повоєнної Європи і формування «двополюсного світу»; – <i>значення</i> «Загальної декларації прав людини» (1948 р.) і міжнародних пактів про права людини (1966 р.) як основи сучасного	1	05.09	Риси Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Організація Об'єднаних Націй, Україна – співзасновниця ООН. Спеціалізовані організації під егідою ООН. «Загальна декларація прав людини» (1948 р.) і міжнародні пакти про права людини (1966 р.).
	2	12.09	Включення Центрально- Східної Європи до сфери впливу радянської/советської імперії.
	3	19.09	Початок «холодної війни». Меморандум Джорджа Кеннана і промова Вінстона Черчіля у Фултоні. Доктрина Гаррі Трумена і «план Маршалла».
	4	26.09	Поділ Німеччини. Організація Північноатлантичного договору (Північноатлантичний альянс,

міжнародного права. Уміти: – <i>встановити</i> послідовність подій повоєнних часів, пов'язаних з утворенням «двополюсного світу»; – <i>використовувати карту</i> як джерело інформації про територіальні зміни в Європі за підсумками війни; – <i>встановити</i> причини і наслідки розв'язування «холодної війни».	5	03.10	НАТО) та Організація Варшавського договору (ОВД): закріплення біполярності світу. Корейська війна 1950-1953 рр. та Карибська криза 1962 р. і загроза ядерної катастрофи. Спроби подолання міжнародних криз.
	6	10.10	Орієнтовна тема для навчального проєкту. – Реалізація завдань ООН її спеціалізованими організаціями: приклади діяльності.
Узагальнення	7	17.10	

Міжпредметні зв'язки: — 11 клас. Економіка. Розділ: Національна економіка і роль уряду у її функціонуванні. Тема: Роль уряду у регулюванні національної економіки. (Учень/учениця розуміє об'єктивні причини урядового регулювання ринкової економіки, характеризує зв'язок ефективності та справедливості, пояснює невдачі (обмеження) ринку і уряду та роль уряду як власника, виробника і споживача з використанням схеми загального економічного кругообігу).

Розділ 2. ДЕРЖАВИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ ТА ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ: ФОРМУВАННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – час рейганоміки і тетчеризму, падіння авторитарних режимів у Греції, Португалії та Іспанії, виступів афроамериканців за громадянські права у США; «червоного травня» у Франції; укладення Римських угод та Маастрихтського договору. Розуміти: – <i>поняття</i> : «брексіт», «економічне диво», «маккартизм», «науково-технічна революція», «неоконсерватизм», «неолібералізм», «рейганоміка», «соціальне ринкове господарство», «тетчеризм»; – основні <i>тенденції</i> розвитку політичних систем країн Заходу у другій половині XX –	8	31.10	Концепція постіндустріального (інформаційного) суспільства. Зміцнення демократії на Заході після Другої світової війни: розширення прав людини. Падіння авторитарних режимів у Південно-Західній Європі в 1970-х рр. Утвердження принципів громадянського суспільства. Орієнтовні теми для практичних занять. – Процеси демократизації в країнах Західної Європи і Америки у другій половині XX – початку XXI ст.:

на початку ХХІ ст.; – <i>причини</i> утвердження США як провідної держави «вільного світу»; – <i>значення</i> об'єднання Німеччини й утворення Європейського Союзу; – <i>внесок</i> української діаспори в науково-технічну революцію. Уміти: – <i>встановити послідовність і синхронність</i> подій, пов'язаних з утвердженням у Західній Європі ліберальної демократії та соціальної ринкової економіки; – <i>використовувати карту як джерело інформації</i>			причини, специфіка і наслідки.
	9	07.11	Тенденції повоєнного розвитку партійних систем. Рух афроамериканців США за громадянські права. Молодіжні виступи кінця 1960-х рр. Рух хіппі. Прояви етнонаціоналізму (проблеми Квебеку, Ольстеру, «баскське питання»). Боротьба за права конфесійних, мовних і сексуальних меншин.
	10	14.11	Транснаціональні корпорації. Науково-технічна революція (НТР) і зростання ролі професійних фахівців і техніків. Перехід від

про процеси економічної інтеграції Західної Європи; – <i>схарактеризувати</i> шведську соціальну модель, процеси зміцнення демократії та формування соціального ринкового господарства на Заході в другій половині XX – у першій чверті XXI ст.; етнонаціональні проблеми Заходу та <i>оцінити</i> шанси на їх розв’язання у найближчому майбутньому; – <i>визначити особливості</i> «економічного дива» у Федеративній Республіці Німеччині (ФРН) та Італії; – <i>визначити причини та наслідки</i> руху афроамериканців за громадянські права, боротьби за права конфесійних, мовних і сексуальних меншин у країнах Заходу; – <i>визначити</i> причини та ознаки кризових явищ в ЄС, <i>розробити стратегію</i> їх подолання; – <i>визначити</i> роль США та ЄС в сучасних міжнародних відносинах; – <i>висловлювати обґрунтовані судження</i> про громадсько-політичну діяльність Ангели Меркель, Бориса Джонсона, Джозефа Байдена, Джона Кеннеді, Конрада Аденауера, Маргарет Тетчер, Мартіна Лютера Кінга, П’єра Трюдо, Рональда Рейгана, Франсуа Міттерана, Шарля де Голля.			виробництва товарів до виробництва послуг. Політика зменшення соціальної нерівності.
	11	14.11	Німецьке та італійське «економічне диво».
	12	21.11	«Рейганоміка». «Тетчеризм». Орієнтовна тема для написання есе. – Яким має бути сучасний політичний лідер?
	13	28.11	Об’єднання Німеччини.
	14	05.12	Соціальне ринкове господарство. Шведська соціальна модель. Від Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) до Європейського союзу (ЄС). Країни й організації – центри ухвалення рішень, важливих для безпеки, розвитку і стабільності в сучасному світі.
Орієнтовні теми для практичних занять. – Процеси демократизації в країнах Західної Європи і Америки у другій половині XX – початку XXI ст.: причини, специфіка і наслідки. – Молодіжна контркультура: вплив на формування постіндустріального світу.	–		–
Орієнтовна тема для навчального проєкту. – Українська діаспора в Америці та в Європі.	15	12.12	
Орієнтовна тема для написання есе. – Яким має бути сучасний політичний лідер?	–		

Міжпредметні зв'язки: — 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Людина в соціокультурному просторі. Тема: Стереотипи та упередження. Дискримінація. (Учень/учениця може назвати основи і принципи діалогу між соціальними групами: принцип соціальної рівності та справедливості, принцип згуртованості, принцип соціального партнерства; Наводить приклади дискримінації та ксенофобії; вміє протистояти проявам расизму; формує звичку проявляти емпатію); — 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Людина в соціокультурному просторі. Тема: Я і ми. Соціокультурна багатоманітність. (Учень/учениця тлумачить полікультурність як основу добросусідства культур; усвідомлює факт існування різноманіття культур; може назвати основні принципи діалогу між соціальними групами в полікультурному суспільстві: принцип соціальної рівності та справедливості, принцип згуртованості, принцип соціального партнерства); — 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво американського культурного регіону (північно-американський, латино-американський). (Учень/учениця називає визначні мистецькі явища, що характеризують американський культурний регіон; бере участь у дискусіях щодо ролі мистецтва американського культурного регіону у світовій мистецькій спадщині).

Узагальнення		
1 6	1	Тематичний контроль
	9	
	1	
	2	

Розділ 3. ДЕРЖАВИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – час Угорської революції, «Празької весни», утворення РЕВ; перебудови в СРСР/СССР, «оксамитових революцій», розпаду СРСР/СССР, Югославії та Чехословаччини. Розуміти: – <i>поняття</i> : «гласність», «оксамитова революція», «перебудова», «Празька весна», «самоврядний соціалізм», «соціалізм із людським обличчям», «шокова терапія»; – <i>вплив</i> на розвиток регіону Центрально- Східної Європи політичних процесів в СРСР/СССР та «холодної війни»; – <i>особливості</i> втілення сталінської моделі соціалізму в країнах Центрально-Східної Європи. Уміти: – <i>визначити</i> роль СРСР/СССР у формуванні соціально-економічної і політичної ситуації у країнах Центрально-Східної Європи у період сталінської диктатури та постсталінські часи; роль етнічних проблем у війні в колишній Югославії; – <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про процес трансформації держав соціалістичного табору наприкінці 80-х років XX ст.; – <i>встановити</i> причини революції в Угорщині, Празької весни, розпаду СРСР/СССР і падіння комуністичних режимів у Центрально-Східній	17	.01	Результати Другої світової війни для народів Центрально-Східної Європи. Сталінська модель соціалізму та її втілення в Польщі, Угорщині, Болгарії, Румунії, Чехословаччині. Особливості розвитку Югославії. Доля українців у країнах Центрально-Східної Європи. Операція «Вісла». Спроба економічної інтеграції держав-сателітів СРСР/СССР; Рада економічної взаємодопомоги (РЕВ).
	18	.01	Криза комуністичних режимів країн Центрально-Східної Європи. Антикомуністичні виступи: заворушення в НДР у 1953 р., Угорська революція 1956 р. і «Празька весна» 1968 р. Спроби модернізації суспільно-політичного устрою та радянська/советська інтервенція в Чехословаччину.
	19	.02	СРСР/СССР після смерті Сталіна. «Хрущовська відлига». Наростання системних кризових явищ у країнах регіону в 70–80-х рр. XX ст. Перебудова в СРСР/СССР.
	20	.02	«Оксамитові революції» в країнах Східної Європи. Розпад Радянського/Советського Союзу, Югославії та Чехословаччини. Політичні, економічні, соціальні та національні трансформації.

Європі. – <i>порівняти</i> трансформаційні процеси в країнах Центрально-Східної Європи; – <i>визначити</i> роль країн Центрально-Східної Європи в сучасних міжнародних відносинах; – <i>висловлювати аргументовані судження</i> про діяльність Анджея Дуди, Вацлава Гавела, Далі Грибаускайте, Йосифа Броз Тіто, Леха Валенси, Олександра Дубчека.	21	.02	Країни Центрально-Східної Європи у першій чверті ХХІ ст., їхня роль у сучасних міжнародних відносинах. Політична, економічна та ідеологічна експансія Російської Федерації.
Орієнтовні теми для навчальних проєктів. – «Празька весна» 1968 року.	22	.02	

– Роль лідерів у трансформаційних процесах у країнах Центрально-Східної Європи на зламі 1980–1990-х рр. (на прикладі Вацлава Гавела, Леха Валенси та інших). – Моделі історичної пам'яті про Другу світову війну та їх вплив на формування громадянської ідентичності. – Роль пропаганди в тоталітарному суспільстві (на прикладі гітлерівської Німеччини, сталінського СРСР/СССР, путінської Росії та ін.).		
Міжпредметні зв'язки: — 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Людина в соціокультурному просторі. Тема: Конфлікти. (Учень/учениця знає та критично оцінює причини зародження конфліктів, аналізує шляхи подолання конфліктних ситуацій; формує навички ефективної комунікації та ненасильницького розв'язання соціальних конфліктів).		
Узагальнення		
2	.	Тематичний контроль
3	0	
	3	

Розділ 4. РОЗПАД КОЛОНІАЛЬНИХ ІМПЕРІЙ. КРАЇНИ АЗІЇ, АФРИКИ, ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – час японського економічного дива, реалізації курсу «трьох червоних знамен» і культурної революції Мао Цзедуна, здобуття незалежності народами Індії, утворення Ізраїлю та Пакистану, ісламської революції в Ірані, початку «Арабської весни», формування ІДІЛ, деколонізації Африки, ліквідації апартеїду, революції на Кубі. Розуміти: – <i>поняття</i>: «апартеїд», «Арабська весна», «деколонізація», «ісламська революція», «ісламський фундаменталізм», «рік Африки», «рух Неприєднання»; – <i>причини й особливості</i> «культурної революції» в Китаї, конфесійного протистояння в Південній Азії; Ісламської революції в Ірані, революції на Кубі; деколонізаційних процесів у світі; «японського економічного дива», «чотирьох модернізацій» Ден Сяопіна, «близькосхідної проблеми», «Арабської весни», воєн у Сирії; – <i>вплив</i> воєн у Сирії та терористичної діяльності ІДІЛ на розвиток регіону і світу. Уміти:	24	.03	Японія. Повоєнне реформування держави. Джерела та наслідки економічного піднесення. Внутрішньо- та зовнішньополітичні пріоритети. Китай. Проголошення Китайської Народної Республіки (КНР). Культ особи Мао Цзедуна. «Великий стрибок», комуни, «культурна революція». Трансформаційні процеси в Китаї. Китай на зламі XX–XXI ст. Сучасна геостратегія КНР.

– <i>встановити послідовність і синхронність подій</i>, що відбулися в країнах Азії, Африки та Латинської Америки; – <i>використовувати</i> карту як джерело інформації про процес деколонізації Азії та Африки, геофактори, що сприяли формуванню військово-політичних союзів та економічних регіонів у цих частинах світу; – <i>визначити</i> можливі способи врегулювання	25	.03	Утворення Індійської республіки та Пакистану. Конфесійне протистояння в регіоні. Індійський національний конгрес (ІНК). Роль Індії в південноазійському регіоні. Орієнтовна тема для написання есе. – Сучасні країни Азії: діалог західної та східної цивілізацій. Утворення Ізраїлю. «Близькосхідна проблема» та шляхи її врегулювання. Ісламська революція в Ірані. «Арабська весна». Війни у Сирії. Терористична діяльність. Ісламська держава Іраку і Леванту (ІДІЛ).
	26	.04	Південна Корея: досвід демократизації та «економічне диво». Орієнтовна тема для практичного заняття. – Моделі інноваційного розвитку нових азійських незалежних держав.
		–	

«близькосхідної проблеми»; подолання наслідків апартеїду; особливості соціально-економічного та політичного розвитку країн Латинської Америки; – <i>порівняти</i> «японське економічне диво» з аналогічними явищами в Німеччині та Італії; основні тенденції розвитку країн Азії, Африки та Латинської Америки; – <i>висловлювати аргументовані судження</i> щодо громадсько-політичної діяльності Голди Меїр, Ден Сяопіна, Індіри Ганді, Мао Цзедуна, Нельсона Манделі, Фіделя Кастро, Хірохіто.	27	.04	Деколонізація Африки. Крах апартеїду. Країни регіону у першій чверті XXI ст. Латинська Америка: особливості соціально-економічного та політичного розвитку країн регіону. Революція на Кубі. Виклики політичного та економічного життя латиноамериканських держав першої чверті XXI ст.
---	----	-----	---

Орієнтовна тема для практичного заняття.

– Моделі інноваційного розвитку нових азійських незалежних держав.

Орієнтовна тема для написання есе.

– Сучасні країни Азії: діалог західної та східної цивілізацій.

Міжпредметні зв'язки: — 10 клас. Географія. Розділ: Регіони та країни світу. Тема: Країни Азії. (Учень/учениця порівнює особливості господарства різних за рівнем економічного розвитку країн Азії; оцінює роль країн Азії в світі); — 10 клас. Географія. Розділ: Регіони та країни світу. Тема: Країни Латинської Америки. (Учень/учениця називає історико-політичні процеси, що відбуваються в регіоні; аналізує: специфіку складу населення та системи розселення); — 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво далеосхідного культурного регіону. (Учень/учениця називає види мистецтва/художні явища – «візитівки» далеосхідного культурного регіону; бере участь у дискусіях щодо впливу мистецтва далеосхідного культурного регіону на розвиток сучасного мистецтва, аргументовано відстоює свою позицію); — 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво арабо-мусульманського культурного регіону. (Учень/учениця орієнтується у характерних ознаках мистецтва арабо-мусульманського культурного регіону; наводить приклади взаємовпливів різних культур у сучасному мистецтві; виявляє здатність дискутувати про вплив мистецтва арабо-мусульманського культурного регіону на розвиток сучасного мистецтва, аргументувати свою позицію); — 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво індійського культурного регіону. (Учень/учениця називає види мистецтва, що яскраво репрезентують індійський культурний регіон; усвідомлює взаємовпливи різних культур у сучасному мистецтві).

Узагальнення		
2 8	. 0 4	Тематичний контроль

Розділ 5. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
--	---

Знати: – час «холодної війни», Берлінської і Карибської кризи, війн у Кореї, В'єтнамі, Афганістані, проведення Гельсінської конференції. Розуміти: – <i>поняття</i>: «багатополярний світ», «Балканська криза», «Берлінська криза», «гібридна війна», «Карибська криза», «концепція “русского міра”», «міжнародний тероризм», «нове політичне мислення», «рашизм», «розрядка»;	29	. 0 4	Динаміка «холодної війни». Протистояння НАТО і ОВД. Прояви міжнародної напруженості (Берлінська криза, війна в Кореї, Карибська криза, війни у В'єтнамі, в Афганістані). «Балканська криза» і проблема Косово. Період «розрядки» в
--	----	-------------	---

– <i>причини, ознаки, динаміку та наслідки</i> «холодної війни», міжнародного тероризму; політики розрядки, Гельсінської конференції; імперської зовнішньої політики Російської Федерації та політики «умиротворення» агресора. Уміти: – <i>використовувати</i> карту як джерело інформації про події «холодної війни»: Берлінську кризу, Карибську кризу, війну у Кореї, В'єтнамі, в Афганістані, «Балканську кризу», війну в Україні, сучасну геополітичну ситуацію у світі; – <i>пояснити</i> вплив Гельсінської конференції на міжнародні відносини на зламі XX–XXI ст.; – <i>схарактеризувати</i> Берлінську кризу, війну в Кореї, Карибську кризу, війни у В'єтнамі та Афганістані як прояви загострення міжнародних відносин в умовах «холодної війни»; – <i>пояснити</i> процеси переходу від біполярності до багатопольярного світу; вплив «нового політичного мислення» та розпаду СРСР/СССР на міжнародні відносини кінця XX – першої чверті XXI ст.; – <i>визначати</i> характер російсько-української війни.	30	.04	міжнародній політиці. Гельсінська конференція 1975 р. Рецидиви «холодної війни» у XXI ст. Недієвість політики «умиротворення» агресора. Від біполярного до багатопольярного світу. Проблема міжнародного тероризму. Російсько-українська війна. Міжнародна «антипутінська коаліція». Орієнтовні теми для практичних занять. – Демонтаж результатів періоду «розрядки»: причини і наслідки.
Орієнтовні теми для практичних занять. – Міжнародні відносини другої половини XX – початку XXI ст.: точки перетину інтересів. – Демонтаж результатів періоду «розрядки»: причини і наслідки. – Рашизм vs система міжнародної безпеки і сучасний світоустрій.			
Міжпредметні зв'язки: — 11 клас. Зарубіжна література. Розділ: Із літератури кінця XX – початку XXI століття. Тема: Постмодернізм – одне з найяскравіших літературних явищ другої половини XX ст. Соціоісторичні, культурно-філософські та естетичні чинники розвитку постмодернізму в художній літературі. (Учень/учениця розповідає про соціоісторичні, культурно-філософські та естетичні чинники розвитку постмодернізму в художній літературі, наводить приклади втілення елементів постмодерністського мистецтва в масовій культурі. висловлює власне судження про особливості літератури постмодернізму); — 11 клас. Англійська мова. Тема: Моє місце в світі. (Учень/учениця знає про зразки здорового способу життя в Україні та англomовних країнах, вміє презентувати Україну в міжнародному контексті).			

Узагальнення**Тематичний контроль****Розділ 6. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА**

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – діяльність видатних представників науки, літератури, мистецтв і спорту другої половини XX – першої чверті XXI ст.; – базові художні принципи провідних мистецьких течій сучасності.	31	.05	Науково-технічно революція: наукові відкриття, нові галузі наук, високі технології, інтеграція науки і виробництва. Зміни у змісті та характері

Розуміти: – <i>поняття</i> : «абстракціонізм», «високі технології», «неореалізм», «поп-арт», «постмодернізм», «соціалістичний реалізм», «функціоналізм»; – <i>динаміку, напрямки і здобутки</i> НТР. Уміти: – <i>охарактеризувати</i> зміни у змісті та характері праці, соціальній структурі суспільства; – <i>визначити</i> вплив основних досягнень НТР на життя суспільства; сучасні тенденції в освіті, літературі, образотворчому мистецтві, архітектурі, музиці, театральному мистецтві, кінематографії й спорті; – <i>порівняти</i> зміст і характер праці, а також соціальну структуру модерного (індустріального) та постмодерного (інформаційного) суспільств; – <i>визначити і пояснити</i> різницю в умовах розвитку культури на теренах ЄС та в інших регіонах світу <i>(на вибір)</i> ; – <i>визначити</i> соціальні наслідки НТР; – <i>пояснювати</i> взаємовпливи культури, спорту й політики.	–	–	праці, соціальній структурі суспільства, якості життя людей країн світу. Розвиток систем соціального забезпечення. Становлення постіндустріального (інформаційного) суспільства. Культура «віртуальної реальності».
	32	.05	Освітні системи. Університети як автономні осередки освіти й науки. Розвиток літератури, образотворчого мистецтва, архітектури, музики, театру, кіно й спорту: домінуючі тенденції.

Орієнтовні теми практичних занять.

– Модерне (індустріальне) та постмодерне (інформаційне) суспільства: тяглість та зміни.

Орієнтовні теми навчальних проєктів.

- Людина другої половини XX і початку XXI ст.: творець, митець, захисник.
- Винаходи XX століття, які скоротили відстані та змінили світ.
- Галерея сучасних мистецтв або Олімпійські ігри в сучасному світі *(на вибір учительки/учителя або учениці/учня)*.
- Визначні пам'ятки сучасної архітектури (створення інтерактивної карти).
- Масова культура та ідеологія.

Міжпредметні зв'язки: — 11 клас. Зарубіжна література. Розділ: Із літератури кінця XX – початку XXI століття. Тема: Постмодернізм – одне з найяскравіших літературних явищ другої половини XX ст. Соціоісторичні, культурно-філософські та естетичні чинники розвитку постмодернізму в художній літературі. (Учень/учениця розповідає про соціоісторичні, культурно-філософські та естетичні чинники розвитку постмодернізму в художній літературі, наводить приклади втілення елементів постмодерністського мистецтва в масовій культурі. висловлює власне судження про особливості літератури постмодернізму).

		Узагальнення	
3	.	Тематичний контроль	

3	0 5	
---	--------	--

УЗАГАЛЬНЕННЯ ДО КУРСУ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>основні етапи</i> світового суспільного розвитку в XX – у першій чверті XXI ст. Розуміти: – <i>взаємозалежність</i> подій, явищ і процесів у сучасному світі.	3 4	.05	Основні тенденції розвитку світу в другій половині XX – на початку XXI ст. Національні та глобальні виклики. Протистояння демократії авторитаризмові та імперській

Уміти: – <i>визначити</i> основні тенденції розвитку світу наприкінці ХХ – у першій чверті ХХІ ст.; роль незалежної України у світових політичних, економічних і культурних процесах; – <i>схарактеризувати</i> зміни у свідомості європейської спільноти в контексті російсько- української війни.			політиці в сучасному світі. Виміри цінностей людського буття в сучасному світі.
	35	05	Місце України в сучасному світовому співтоваристві.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (від 1945 р. до сьогодення). 11 Б клас (105 годин)

Структура курсу.

Повторення. Вступ.

Розділ 1. Україна в повоєнний період.

Розділ 2. Україна в умовах деєталінізації.

Розділ 3. Україна в період системної кризи Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Розділ 4. Відновлення державної незалежності України, її роль у розпаді Со- юзу Радянських Соціалістичних Республік.

Розділ 5. Становлення, розвиток України як незалежної держави.

Розділ 6. Європейський вибір України. Російсько-українська війна.

ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>основні етапи</i> розвитку українського суспільства другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст.; – <i>алгоритми</i> комплексного опрацювання різних типів історичних джерел. Розуміти: – <i>зміст понять:</i> «воєнні злочини», «геноцид», «злочини проти людства», «права людини», «постіндустріальне (інформаційне) суспільство», «тоталітарна імперія», «українська громадянська (політична) нація»; – <i>масштаби</i> людських і матеріальних втрат України в 1914–1945 рр.; – <i>як</i> суспільно-політичні зміни позначаються на свідомості та повсякденні людей. Уміти: – <i>застосувати знання про історію України як</i>	1	0509	Україна на політичній карті Європи в 1914–1945 рр. Уроки української історії 1914–1945 рр. Періодизація історії України другої половини ХХ – першої чверті ХХІ ст. Особливості курсу історії України від 1945 р. до сьогодення.
	2	0609	Орієнтовна тема навчального проєкту. – Причини і негативні наслідки поразки у боротьбі за українську державність в першій половині ХХ ст.

інструмент для аналізу розвитку суспільства.			
Орієнтовна тема навчального проєкту. – Причини і негативні наслідки поразки у боротьбі за українську державність в першій половині ХХ ст. – Друга світова війна в історичній пам'яті українців та інших європейців: спільне і відмінне.			

РОЗДІЛ 1. УКРАЇНА В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>дати</i> ключових подій політичного, соціально-економічного життя в Україні повоєнного періоду; – <i>факти</i> «радянзації» західних областей УРСР та боротьби з учасниками ОУН і вояками УПА. Розуміти: – <i>зміст понять</i>: «відбудова», «депортація», «державний антисемітизм», «ждановщина», «культ особи», «лисенківщина», «операція «Вісла»», «операція «Захід»», «спецпоселення»; – <i>наслідки</i> «радянзації» західних областей УРСР та боротьби ОУН і УПА; – <i>особливості</i> відбудови промисловості та сільського господарства; – <i>штучний</i> характер масового голоду 1946–1947 рр., його наслідки; – <i>сутність</i> повоєнних депортацій як злочинів тоталітарної імперії проти українців; – <i>мотиви</i> тривалого опору УПА та націоналістичного підпілля в різних регіонах УРСР. Уміти: – <i>встановлювати послідовність і синхронність</i> подій про: формування територіальних меж УРСР; масові депортації та обміни населенням; «радянизацію» та репресії; український визвольний рух у 1944–1950-х рр.; процеси відбудови господарства і культурне життя республіки; ідеологічні кампанії; – <i>показувати</i> на карті зміни адміністративно-територіального устрою УРСР, місця локалізації осередків ОУН та збройного опору УПА на території України; – <i>визначати передумови та наслідки</i> депортацій українців із західних областей УРСР та південно-східних областей Польщі, ідеологічних кампаній, їхнього впливу на	3	07.09	Україна в системі міжнародних відносин. УРСР – співзасновниця Організації Об'єднаних Націй (ООН). Участь України в інших міжнародних організаціях. Переміщені особи з України. Репатріація. Неповерненці.
	4	12.09	Встановлення кордонів УРСР із сусідніми державами. Депортація за «обміном населення» між УРСР та Польською Народною Республікою (1944–1946 рр.). Операція «Вісла». Обмін територіями 1951 р.
	5	13.09	Відбудова промисловості: джерела та ресурси (праця мобілізованих, військовополонених, репатріантів, в'язнів виправно-трудових таборів).
	6	14.09	Становище сільського господарства. Голод 1946–1947 рр.
	7	19.09	Посилення проявів «культу особи» Йосифа Сталіна в УРСР. Особливості державної пропаганди. Ідеологічні інтерпретації перемоги над нацизмом. «Ждановщина» в Україні. Кампанії боротьби проти
	8	20.09	«українських буржуазних націоналістів» і «безрідних космополітів». Орієнтовні теми для написання есе.
			– Боротьба з «українським буржуазним націоналізмом»: переслідування українських митців.
	9	21.09	«Радянизація» західних областей УРСР. Ліквідація Української греко-католицької церкви.
			Операція «Захід». Національно-

суспільну свідомість; – <i>аналізувати</i> політичну діяльність Микити Хрущова, Лазаря Кагановича як провідників союзної/імперської влади в Україні; – <i>характеризувати</i> науковий/творчий доробок Володимира Філатова, Катерини Білокур, Ніла Хасевича, Олександра Богомольця, Олександра Палладіна, Сергія	10	26.09	визвольний рух у 1944–1950-х рр. на території України. Бій під Гурбами.
	11	27.09	«Велика блокада» проти УПА. Депортації родин воїнів УПА. Оунівський рух в еміграції.
	12	28.09	Особливості розвитку культури. Повсякденне життя населення України в повоєнні часи: стратегії

Лебедєва, Тетяни Яблонської; <i>укласти</i> історичні портрети Йосипа Сліпого, Романа Шухевича.	13	03.10	виживання. Зміни у суспільній свідомості. Орієнтовні теми для практичних занять. - Повсякденне життя в Україні повоєнних років. Орієнтовні теми для навчальних проєктів. - Україна для ООН. ООН для України.
---	----	-------	---

Орієнтовні теми для практичних занять.

- Повсякденне життя в Україні повоєнних років.
- «Вирвані з коренем». Депортації українців у 1944–1951 рр.: причини, етапи, наслідки (дослідження тематичних документів).
- Тріумф людини. Долі українців, які пройшли концтабори.

Орієнтовні теми для навчальних проєктів.

- Україна для ООН. ООН для України.
- Студії боротьби за незалежність: від УНР до УПА (продовження кейсу «Як трансформувався український визвольний рух у XX столітті?»).
- Примусове трудове використання військовополонених та «інтернованих і мобілізованих німців» на території України.
- «Нас називали німецькими холоуями»: доля репатріантів у повоєнній Україні.
- Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій повоєнного періоду.

Орієнтовні теми для написання есе.

- Боротьба з «українським буржуазним націоналізмом»: переслідування українських митців.
- Постать Катерини Білокур у романі Володимира Яворівського «Автопортрет з уяви».

Міжпредметні зв'язки: — 10 клас. Географія. Тема: Політична картина світу. (Учень/учениця пояснює відмінність між поняттями «країна», «держава», «залежна територія»; основні вектори зовнішньої політики України). — Українська література. Позакласне читання. Андрій Кокотюха «Червоний»; Володимир Яворівський «Автопортрет з уяви»; Марина Гримич «Клавка»; Василь Шкляр «Троща».

14	04.10	Узагальнення
15	05.10	Тематичний контроль

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНА В УМОВАХ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>суть</i> хрущовських надпрограм; – <i>хронологічні межі</i> децентралізації управління економікою УРСР; <i>дати</i> передання Кримської області до складу УРСР, утворення Українського національного комітету та Української робітничо-селянської спілки; – <i>прояви</i> дисидентського руху. Розуміти: – <i>зміст понять</i> : «відлига», «воєнно-промисловий комплекс», «десталінізація», «децентралізація управління», «дисидент», «культ особи», «лібералізація», «раднаргосп», «реабілітація», «російщення», «шістдесятники»; – <i>основні протиріччя</i> реформування промисловості, сільського господарства, соціальної сфери; – <i>сутність</i> імперської політики російщення	16	10.10	Внутрішньополітична ситуація в УРСР. Українці в повстаннях у таборах ГУЛАГу. XX з'їзд Комуністичної партії Радянського Союзу (КПРС). Десталінізація: зміст, ідеологічні обмеження. Суперечливість процесу реабілітації жертв політичних репресій. Ліквідація ГУЛАГу. Орієнтовна тема для написання есе. «Відлига»: особливості суспільно-політичних настроїв населення України.
	17	11.10	Децентралізація управління економікою. Розвиток промисловості.
	18	12.10	Становище сільського господарства.
	19	17.10	Передання Кримської області до складу УРСР. Соціально-економічна інтеграція

України; – зв’язок між розвитком культури, освіти, науки і внутрішньополітичними процесами. Уміти: – встановлювати послідовність подій, пов’язаних із десталінізацією і лібералізацією суспільного життя, модернізацією економіки, формуванням феномену «шістдесятництва» і розгортанням дисидентського, зокрема опозиційного руху, культурним життям; – використовувати карту як джерело інформації про адміністративно- територіальний устрій УРСР; – визначати прояви, наслідки політики російщення українського суспільства; – аналізувати, робити аргументовані висновки щодо політичного, економічного, соціокультурного розвитку УРСР у другій половині 1950-х – першій половині 1960-х рр.; – обстоювати свої судження щодо розвитку культури у період «відлиги» та зародження «шістдесятництва» й дисидентського руху; – характеризувати науковий/творчий доробок визначних особистостей (Борис Патон, Василь Симоненко, Віктор Глушков, Ліна Костенко, Михайло Янгель, Сергій Корольов); діяльність таких осіб, як Алла Горська, Іван Світличний, Левко Лук’яненко, Ярослав Стецько.	20 21 21 22 23 24	18.10 19.10 24.10 25.10 26.10 07.11	Кримського півострова з Україною. Міграції, зміни національного складу населення. Спроби проведення «українізації». Становище кримськотатарського народу у місцях депортації та його боротьба за повернення на батьківщину. «Шістдесятництво». Київський клуб творчої молоді «Сучасник». Орієнтовна тема для практичного заняття. – Феномен українського «шістдесятництва». – Розгортання дисидентського руху: передумови, течії, діяльність. Спроби опозиційної діяльності: підпільні групи та організації. Зародження дисидентського руху. Антирежимні виступи. Особливості розвитку культури. Продовження політики зросійщення. Антирелігійні кампанії. Особливості соціальної політики. Повсякденне життя. Зміни у суспільній свідомості. Орієнтовні теми для навчальних проєктів. – Ті, хто відкрили шлях у космос (внесок українців в освоєння космічного простору).
--	---	---	---

Орієнтовна тема для практичного заняття.

- Феномен українського «шістдесятництва».
- Розгортання дисидентського руху: передумови, течії, діяльність.
- Кримські татари у місцях депортації: форми опору, боротьба за повернення додому..

Орієнтовні теми для навчальних проєктів.

- «В безсмерті холодно. І холодно в житті. О, Боже мій! Де дітися поету?!».

Творчість «шістдесятників» як закономірна реакція на виклики часу.

- Ті, хто відкрили шлях у космос (внесок українців в освоєння космічного простору).
- «Сповідь у камері смертників» Левка Лук'яненка.
- Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій періоду деєталінізації.

Орієнтовна тема для написання есе.

- «Відлига»: особливості суспільно-політичних настроїв населення України.

Міжпредметні зв'язки: — 11 клас. Українська література. Тема: Українська література другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Поети шістдесятники. (Учень/учениця розуміє явище «шістдесятництва» і причини пробудження національної свідомості в суспільстві, шістдесятництво як явище соціальне й культурологічне, його зв'язок із дисидентським рухом); Тема: Василь Симоненко.

Громадянська лірика. (Учень/учениця дискутує про патріотичні, громадянські мотиви, морально-етичні проблеми, розуміє проблему почуття людської гідності, мотиви самоствердження людини в складному сучасному світі, її самодостатність, високохудожнє відтворення громадянського вибору поета).

2 5	0 8 . 1 1	Узагальнення
2 6	0 9 . 1 1	Тематичний контроль

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНА В ПЕРІОД СИСТЕМНОЇ КРИЗИ СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІ-АЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально- пізнавальної діяльності
---	---

Знати: – хронологічні межі випуску «Українського вісника»; діяльності Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод; – <i>напрями</i> опозиційного руху, <i>методи</i> боротьби влади з інакодумцями. Розуміти: – <i>зміст понять</i>: «адміністративно-командна система», «депопуляція», «дефіцит», «застій», «компартійно-радянська номенклатура», «правозахисний рух», «розвинений соціалізм», «самвидав»; – <i>мотиви</i> активізації дисидентського руху в другій половині 1960-х – на початку 1970-х рр., прояви репресій щодо інакодумців; – <i>протиріччя</i> розвитку культури. Уміти: – <i>встановлювати хронологічну послідовність і синхронність</i> подій, явищ періоду «застою»; – <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про політичне, соціально-економічне життя у період загострення кризи радянської системи; – <i>порівнювати, аналізувати, робити аргументовані висновки</i> щодо особливостей економічного розвитку УРСР у другій половині 1950-х – 1960-х рр. і в 1970-ті – на початку 1980-х рр.; – <i>схарактеризувати</i> правозахисний рух в УРСР; – <i>визначати закономірність</i> системної кризи тоталітарної імперії, прояви цієї кризи в УРСР; – <i>виявляти суперечливі процеси</i> в розвитку освіти, наук, літератури та мистецтв; – <i>розкрити особливості</i> політичної діяльності Петра Шелеста, обґрунтувати суперечливий характер діяльності Володимира Щербицького як провідника союзної/імперської влади в УРСР; описати творчий доробок/схарактеризувати наукову/творчу діяльність Володимира Івасюка, Івана Миколайчука, Марії Приймаченко, Миколи Амосова, Ніни Вірченко, Олега Антонова, Сергія	2 7 28 29 30 31 32 33	1 4 . 1 1 15.11 16.11 21.11 22.11 23.11 28.11	Зміни в системі влади. Неосталінізм. Конституція УРСР 1978 р. Вплив міжнародних процесів на ситуацію в Україні. Посилення репресій проти української інтелігенції. Активізація дисидентського руху: течії, форми та методи боротьби. «Самвидав». «Український вісник». Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод (Українська Гельсінська група/УГГ). Прояви єврейського дисидентського та сіоністського руху на теренах УРСР. Опозиційна діяльність режимові в середовищі інших національних меншин. Кримські татари в боротьбі за повернення на батьківщину. Наростання економічної кризи. Уповільнення темпів зростання промисловості. Провал Продовольчої програми. Життєвий рівень населення. Феномени радянського повсякдення: «хрущовки», «дефіцит», «черги». Орієнтовні теми для практичних занять. – Повсякденне життя в місті та в селі (на прикладі кількох українських населених пунктів або родинних історій 1970–1980-х рр.).
--	--	--	---

Параджанова, Наталії Полонської-Василенко; <i>означити</i> досягнення у спортивній/тренерській діяльності Валерія Лобановського; схарактеризувати громадсько-політичну діяльність Василя Макуха, Василя Стуса,	34	29.11	Етносоціальні зміни в УРСР. Зміни в суспільній свідомості. Орієнтовні теми для написання есе.
	35	30.11	Права людини в СРСР: чому існувала прірва між деклараціями та реальністю? Особливості розвитку культури. Українське поетичне кіно. Український спорт. Особливості державної пропаганди в Україні: «радянський народ»,

Вячеслава Чорновола, Івана Дзюби, Миколи Руденка, Мустафи Джемільєва, Олеса Гончара, Петра Григоренка.	36	05.12	«радянська людина» та їхні «вороги». Орієнтовні теми для навчальних проєктів – Виклик системі» (аналіз творів Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?», Михайла Брайчевського «Приєднання чи возз'єднання?»).
--	----	-------	--

Орієнтовні теми для практичних занять. – Український «самвидав»: теми, ідеї, автори. – Повсякденне життя в місті та в селі (на прикладі кількох українських населених пунктів або родинних історій 1970–1980-х рр.). – Пам'ятати, щоб не повторилося: громадські акції з відновлення і догляду за місцями пам'яті про людські трагедії – наслідки злочинів тоталітарних імперій.			
Орієнтовні теми для навчальних проєктів. – Степан Бандера і «бандерівщина»: (де)конструкція імперського міфу. – Виклик системі» (аналіз творів Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?», Михайла Брайчевського «Приєднання чи возз'єднання?»). – 49 сміливців проти режиму (дослідження діяльності Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод). – Студії боротьби за незалежність: від зброї до слова (продовження кейсу «Як трансформувався український визвольний рух у XX столітті?»). – Міжнаціональна взаємодія в опозиційному рухові. – Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій у період системної кризи СРСР.			
Орієнтовні теми для написання есе. – Політ у космос, могутня зброя на тлі черг і дефіциту: якими були пріоритети радянської держави? – Права людини в СРСР: чому існувала прірва між деклараціями та реальністю?			

Міжпредметні зв'язки: — 10 клас. Географія. Тема: Населення світу (учень/учениця пояснює значення понять «демографічна політика», «демографічний вибух», «урбанізація», «міграція», «мегалополіс»); — 11 клас. Екологія. Тема 2: Природа і людина: системний підхід (учень/учениця розуміє місце природи у житті суспільства; досліджує особливості основних етапів взаємодії суспільства і природи; аналізує наслідки змін і перетворень природних процесів і компонентів природи антропогенною діяльністю); — 11 клас. Українська література. Тема: Олесь Гончар «Собор». (Учень/учениця розуміє роль духовного начала і краси в житті людини, осуд бездуховності, історичної пам'яті народу, добра і зла в житті, проблему національного нігілізму, моральної ницості).
 — 11 клас. Українська література. Тема: Стоїчна українська поезія. Василь Стус «Крізь сотні сумнівів я йду до тебе...», «Господи, гніву пречистого...» (Учень/учениця: знає життєвий шлях і творчу біографію митця як символу незламного духу, збереження людської гідності, визначає ціннісні пріоритети життя на засадах громадянського суспільства характеризує межовий стан суб'єкта лірики, який протистоїть ідеологічно викривленій реальності).
 — Українська література. Позакласне читання. Марина Гримич «Мак червоний в росі».

3 7	0 6 . 1 2	Узагальнення
3 8	0 7 . 1 2	Тематичний контроль

Розділ 4. ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ, ЇЇ РОЛЬ У РОЗПАДІ СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК.			
У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>дати</i> : Чорнобильської катастрофи, ухвалення «Декларації про державний	39	12.12	Політика «перебудови-прискорення-гласності» та її наслідки в УРСР.

суверенітет України», «Акта проголошення державної незалежності України», Всеукраїнського референдуму і виборів Президента України 1 грудня 1991 р. Розуміти: – <i>зміст понять</i> : «багатопартійність», «державна незалежність», «інфляція», «мітингова демократія», «неформальні організації», «опозиція», «плюралізм», «політика гласності», «політика «перебудови»», «прискорення», «суверенітет»;	40	13.12	Проблеми ядерної безпеки УРСР. Чорнобильська катастрофа: передумови, позиція влади, заходи для подолання, наслідки. Вплив на суспільну свідомість.
– <i>передумови, протиріччя</i> політики «перебудови» і «гласності» в УРСР;	41	14.12	Виникнення націонал-демократичної, антикомуністичної опозиції. Утворення неформальних громадських організацій і груп.
– <i>вплив</i> аварії на Чорнобильській атомній електростанції (АЕС) на зміни суспільної свідомості, активізацію екологічного, національно-демократичного, антиімперського рухів;	42	19.12	Українська Гельсінська спілка.
– <i>значення</i> прийняття «Декларації про державний суверенітет України», «Акта проголошення незалежності України»; референдуму 1 грудня 1991 р. як акту підтримки населенням України державної незалежності;	43	20.12	Народний рух України за перебудову. Перехід частини республіканської номенклатури на національні позиції.
– <i>необхідність</i> відновлення замовчуваних сторінок історії України;	44	21.12	Перші альтернативні вибори (1990 р.).
– <i>ціну</i> перебування України в складі СРСР: <i>масштаби</i> територіальних, людських, духовних, культурних втрат;	45	22.12	«Декларація про державний суверенітет України».
– <i>закономірності</i> процесів розпаду СРСР як імперії та відродження національної держави України.	46	00.01	«Революція на граніті». Формування багатопартійності. Масові страйки шахтарів.
Уміти: – <i>встановлювати хронологічну послідовність і синхронність</i> подій, явищ періоду «перебудови»;	47	.01	Відновлення Кримської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки (Кримської АРСР). Створення Меджлісу кримськотатарського народу. Спроби союзної влади зупинити процеси демократизації, розпаду СРСР.
– <i>використовувати історичну карту</i> для реконструкції, пояснення та інтерпретації подій;	48	.01	Повсякдення. Особливості розвитку культури і спорту. Відродження релігійного життя.
– <i>виявляти послідовність і суперечливість змін</i> у політичному житті України;	49	.01	Україна під час спроби державного перевороту в СРСР. «Акт проголошення державної незалежності України». Всеукраїнський референдум і вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Роль України у розпаді

– <i>висловлювати аргументовані судження</i> щодо спроби державного перевороту в СРСР у серпні 1991 р., його наслідків в Україні; ролі й місця України в загальносоюзних суспільно-політичних процесах у 1991 р.; – <i>пояснювати</i> передумови «Революції на граніті» та її вплив на відродження державної незалежності України; передумови, значення відновлення Кримської АРСР;	50	.01	СРСР. Міжнародне визнання державної незалежності України. Внесок української діаспори у відновлення державної незалежності України.
---	----	-----	---

– <i>схарактеризувати</i> діяльність Вячеслава Чорновола, Ігоря Юхновського, Левка Лук'яненка, Леоніда Кравчука.	51	.01	Орієнтовні теми для практичних занять. – Боротьба українського суспільства за прорив інформаційної блокади довкола теми Голодомору. Орієнтовні теми для навчальних проєктів. – Український андеграунд: кіно, музика і театр кінця XX ст.
	52	.01	

Орієнтовні теми для практичних занять.

- Аварія на Чорнобильській АЕС – найбільша техногенна катастрофа в історії людства: передумови, наслідки.
- Боротьба українського суспільства за прорив інформаційної блокади довкола теми Голодомору.
- Злочини тоталітарних імперій у XX столітті: уроки для України.

Орієнтовні теми для навчальних проєктів.

- Український андеграунд: кіно, музика і театр кінця XX ст.
- Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій в умовах відновлення державної незалежності України.

Міжпредметні зв'язки: — 11 клас. Екологія. Тема: Проблема забруднення природного середовища та стійкості геосистем до антропогенних навантажень. (Учень/учениця знає джерела, види забруднень навколишнього середовища, їх негативний вплив на живі організми та здоров'я людей). — Українська література. Позакласне читання. Іван Драч «Чорнобильська Мадонна»; Микола Руденко «Хрест».

5 3		Узагальнення
5 4		Тематичний контроль

РОЗДІЛ 5. РОЗВИТОК УКРАЇНИ ЯК НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально пізнавальної діяльності
--	---

Знати: – <i>хронологічні межі</i> Помаранчевої революції, <i>дати</i> схвалення Конституції України, Тузлівської кризи, проголошення курсу на євроатлантичну інтеграцію; – <i>основні державотворчі процеси в Україні</i> впродовж 1991–2013 рр.	55	.01	Державотворчі процеси. Особливості багатопартійної системи.
Розуміти: – <i>зміст понять:</i> «багатовекторність зовнішньої політики», «дефолт», «євроінтеграція», «корупція», «олігархічна система», «Помаранчева революція», «приватизація», «прожитковий мінімум», «тіньова економіка»; – <i>історичне значення</i> прийняття Конституції України, запровадження національної валюти, проголошення курсу на євроатлантичну інтеграцію, суперечливі наслідки Будапештського меморандуму; – <i>чинники формування</i> громадянського суспільства в незалежній Україні; – <i>значення</i> «Помаранчевої революції».	56 57 58	00.02	Прийняття Конституції України 1996 р. Президентські вибори 2004 р. «Помаранчева революція». Орієнтовна тема для написання есе. – Помаранчева революція: національний і людський виміри.
Уміти: – <i>встановлювати хронологічну послідовність</i> подій, що відображають	59 60 61	00.02 00.02 00.02	Конституційна реформа 2004 р. Основні тенденції суспільно-політичного життя в 2005–2009 рр. Спроби формування авторитарного режиму в 2010–2013 рр. Харківські угоди 2010 р. Утвердження ринкової економіки. Запровадження національної валюти – гривні. Специфіка приватизації. Становлення, прояви олігархічної системи.
	62	00.02	Демографічна та етносоціальна структура населення України. Повернення кримськотатарського народу на історичну Батьківщину. Життя національних спільнот в Україні. Багатовекторність зовнішньої

процеси державотворення в Україні, <i>синхронізувати</i> їх з відповідними подіями регіональної історії, історії країн Центрально-Східної Європи; – <i>використовувати історичну карту</i> для інтерпретації та реконструкції подій; – <i>визначати</i>: 1) основні тенденції та протиріччя соціально-економічного розвитку України в 1991–1998, 1999–2004, 2005–2009, 2010–2013 рр., 2) ознаки формування олігархічної системи в Україні; 3) суперечності пошуків Україною зовнішньополітичних орієнтирів; – <i>висловлювати аргументовані судження</i> про перебіг державотворчих процесів; важливість розвитку України як незалежної демократичної держави, її європейської інтеграції; – <i>схарактеризувати</i> політичну діяльність Віктора Ющенка, Леоніда Кучми, Віктора Януковича.	63 64 65 66 67	00.02 00.02 00.02 00.02 00.02	політики України та її наслідки. Вступ України до Ради Європи. Будапештський меморандум. Тузлівська криза. Проголошення Україною курсу на євроатлантичну інтеграцію. Орієнтовні теми для практичних занять – Інтеграція України в європейський та світовий економічний простір: виклики і відповіді. Зміни у соціальній структурі українського суспільства. Динаміка зайнятості населення. Повсякденне життя. Зрушення в суспільній свідомості. Релігійне життя. Здобутки українців у сфері культури (наука, освіта, мистецтва, спорт). Українці в світі. Українська діаспора в розбудові державної незалежності України. Орієнтовні теми для навчальних проєктів. – Основний Закон України: умови створення, аналіз основних положень.
---	---	--	--

Орієнтовні теми для практичних занять.

- Студії боротьби за незалежність: від ідеї автономії до самостійності (завершення кейсу «Як трансформувався український визвольний рух у XX столітті?», презентація кейсу).
- Інтеграція України в європейський та світовий економічний простір: виклики і відповіді.
- Майдан як феномен української демократії (від вибору гетьмана на всенародному віче до Помаранчевої революції та Революції Гідності).

Орієнтовні теми для навчальних проєктів.

- Основний Закон України: умови створення, аналіз основних положень.
- Українська класика на Майдані.
- Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій 1991–2013 рр.

Орієнтовна тема для написання есе.

- Помаранчева революція»: національний і людський виміри.
- Прощання з імперією в досвіді нового покоління українських істориків та літераторів.

Міжпредметні зв'язки: — 10 клас. Захист України. Розділ II: Збройні Сили України на захисті України. Тема 2: Історія розвитку українського війська. ЗСУ незалежної України до 2014 р. (Учень/учениця називає основні історичні етапи розвитку українського війська; характеризує історично-політичні умови формування Збройних Сил України); — 11 клас. Екологія. Розділ: Провідні екологічні проблеми. Тема: Проблема забруднення природного середовища та стійкості геосистем до антропогенних навантажень. (Учень/учениця знає джерела, види забруднень навколишнього середовища, їх негативний вплив на живі організми та здоров'я людей; розуміє взаємопоєднаність таких категорій, як «забруднення середовища» і «стійкість геосистем», пояснює залежність стійкості геосистем від біорізноманіття, біомаси і біопродуктивності). — 11 клас. Українська література. Тема: Сучасна українська література. Юрі Андрухович «Астролог», «Пісня мандрівного спудея»; Оксана Забужко «Рядок з автобіографії», «Читаючи історію»; Олександр Ірванець «До французького шансоньє», Сергій Жадан

«Музика, очерет...», «Смерть моряка»; Галина Пагутяк «Потрапити в сад», «Косар». (Учень/учениця характеризує історико-культурну ситуацію в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.; називає імена сучасних письменників, їхні твори; ілюструє стильове розмаїття, пошук авторами нових тем і форм їх розкриття; обґрунтовує появу нового літературного покоління). — Українська література. Позакласне читання. Юрій Андрухович «Рекреації»; Борис Гуменюк «Блокпост», «Вірші з війни».

6 8	0 0 . 0 2	Узагальнення
6 9	0 0 . 0 3	Тематичний контроль

РОЗДІЛ 6. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА

У результаті навчально- пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально- пізнавальної діяльності
---	--

Знати: – <i>хронологічні межі</i> Революції Гідності та російсько-української війни ХХІ ст., оборони Донецького аеропорту та міста Маріуполь, дати окупації Криму, трагедії біля міста Іловайськ та в місті Буча, широкомасштабного вторгнення військ РФ в Україну; – <i>основні регіони і місця</i> бойових дій російсько-української війни. Розуміти: – <i>зміст понять:</i> «безвізовий режим», «волонтерський рух», «гібридна війна», «денацифікація України», «добробат», «Євромайдан», «злочин агресії» «інтеграція», «кіборги», «колабораційна діяльність», «люстрація», «рашизм», «реімперіалізація», «російсько-українська війна», «руссій мір», «статус кандидата на членство в ЄС», «тимчасово окупована територія», «томос»; – <i>передумови та значення</i> Революції Гідності; – <i>необхідність вшанування</i> пам'яті героїв Небесної Сотні та російсько-української війни; – <i>характер</i> російсько-української війни як справедливої, визвольної для України, несправедливої, загарбницької для Росії; – <i>псевдореферендуми</i> в Криму та на Донбасі, анексію Автономної Республіки Крим (АРК) та міста	70	.03	Геополітичний вибір України: утвердження євроінтеграційного курсу.
	71	00.03	Україна в імперській доктрині «руського міра».
	72	00.03	Політичні, економічні, інформаційні та інші засоби тиску на Україну в контексті відродження прагнень Російської Федерації (РФ) до реімперіалізації на теренах колишнього СРСР.
	73	00.03	Зрив угоди про асоціацію України та Європейським Союзом (ЄС). Євромайдан.
	74	00.03	Революція Гідності. Крах режиму Віктора Януковича. Небесна Сотня.
	75	00.03	Президентські та парламентські вибори 2014 р. Обрання Петра Порошенка Президентом України. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Надання українцям права на безвізовий режим в'їзду в країни ЄС.
	76	00.03	Початок війни РФ проти України: окупація, анексія Криму, збройна агресія на сході України. Квazіреферендуми і проголошення маріонеткових квазідержав Донецької Народної Республіки (ДНР), Луганської Народної Республіки (ЛНР).
	77	00.03	Антитерористична операція/Операція об'єднаних сил (АТО/ООС). Перебіг бойових дій. Мінські домовленості.
	78	00.03	Українське громадянське суспільство в обороні держави. Добровольчі батальйони. Волонтерський рух. Участь добровольців-іноземців у збройній боротьбі на боці України.
	79	00.03	Міжнародна підтримка України в умовах війни. «Норманська четвірка»: внесок у стабілізацію збройного конфлікту.
	80	00.04	Позиція

Севастополь, російсько-українську війну як прояви процесу реімперіалізації Росії; – <i>широкомасштабне вторгнення</i>, злочини російських військ в Україні 2022 р. як акт геноциду української нації; – <i>захист суверенітету і територіальної цілісності України</i>, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки, як обов’язкову умову незалежності; – <i>роль</i> громадянського суспільства у розвитку української держави та забезпеченні її обороноздатності; – <i>важливість</i> для України повноправного членства в ЄС і Організації Північноатлантичного договору (НАТО); – <i>значення</i> міжнародної підтримки територіальної цілісності та державної незалежності України. Уміти: – <i>встановлювати хронологію подій</i> російсько-української війни; – <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про перебіг російсько-української війни; – <i>обґрунтувати</i> на основі аналізу документів злочини РФ як геноцид українського народу; – <i>визначати передумови, ознаки та наслідки</i> збройної агресії Росії проти України; – <i>висловлювати обґрунтовані судження</i>	81 82 83 84 85 86 87	00.04 00.04 00.04 00.04 00.04 00.04 00.04	США та держав «великої сімки». Санкції, накладені на РФ за невиконання Мінських домовленостей. Соціально-економічний розвиток України у 2014–2022 р. Економічні, політичні, судово- правові реформи. Створення незалежної правоохоронної структури для боротьби з корупцією. Незавершеність реформ. Законодавче забезпечення статусу української мови як державної. Розвиток української культури. Утворення канонічної автокефальної Православної церкви України (ПЦУ). Президентські вибори 2019 р. Обрання Володимира Зеленського Президентом України. Земельна та інфраструктурна реформи. Цифровізація України. Широкомасштабне вторгнення російських військ на терени України: перебіг, результати. Збройні сили України (ЗСУ), Національна гвардія, територіальна оборона, громадянське суспільство та влада в обороні країни. Орієнтовні теми для написання есе. Чи справді сьогодні Україна – щит Європи? Злочини геноциду та воєнні злочини РФ проти України. Нищення економіки України. Використання Росією продовольства як зброї. Заява Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні». Консолідація української політичної нації в боротьбі проти російській агресії. Російська пропаганда як інструмент підбурювання війни і геноциду. Ідеологема «денацифікація України». Протидія України російській пропаганді та дезінформації. Розгортання дипломатичної боротьби України. Утворення міжнародної коаліції держав на підтримку незалежності і обороноздатності України. Лендліз. Надання Україні статусу кандидата в члени ЄС та НАТО Орієнтовна теми для практичних занять.
---	---	--	---

щодо можливих шляхів розвитку України в Європі та у світі; – <i>схарактеризувати</i> діяльність Петра Порошенка, Володимира Зеленського, інших знакових постатей політичного, громадського, культурного, церковного життя сучасної України (<i>на вибір учительки/учителя</i>,	88	00.04	– Stand with Ukraine. Міжнародна підтримка України у боротьбі проти агресії Росії. Повсякдення в умовах війни: індивідуальний досвід, стратегії виживання та протистояння. Колабораційна діяльність і кримінальна відповідальність за неї. Рух Опору на тимчасово окупованих територіях. Біженці та
громадського, культурного, церковного життя сучасної України (<i>на вибір учительки/учителя</i>,	89	00.04	

учениці/учня).	90	00.04	вимушені переселенці. Примусове переселення громадян України до РФ. Гуманітарна підтримка біженців в країнах ЄС.
	91	00.04	Релігія, церкви й релігійні організації та війна. Діячі української культури в допомозі фронту. Діячі світової культури в підтримці України.
			Орієнтовні теми для навчальних проєктів. – Російські пропагандистські кліше «бандерівці», «українацисти», «української нації не існує», «українська держава – фейк» як інструменти війни і геноциду. Повторення

Орієнтовна теми для практичних занять.

- Stand with Ukraine. Міжнародна підтримка України у боротьбі проти агресії Росії.

Орієнтовні теми для навчальних проєктів.

- «У 1918 р. Україна здобула незалежність, у 1991 р. – відновила, сьогодні – захищає» (завершення проєкту з укладання інтерактивної стрічки часу, яка відображає неперервність і спадкоємність державотворчих процесів у XX– XXI ст., презентація проєкту).
- Усна історія Майданів: від «Революції на граніті» до Революції Гідності (електронна «Книга пам'яті»).
- Російські пропагандистські кліше «бандерівці», «українацисти», «української нації не існує», «українська держава – фейк» як інструменти війни і геноциду.
- Рідний край у контексті загальноукраїнських подій часів російсько-української війни.

Орієнтовні теми для написання есе.

- Діалоги про війну: відверті розмови з учасниками/свідками російсько-української війни (воїнами, волонтерами, внутрішньо переміщеними особами).
- Політичний фольклор як відповідь на мову ненависті.
- Чи справді сьогодні Україна – щит Європи?

Міжпредметні зв'язки: — 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Україна. Європа. Світ. Тема: Інтеграція й глобалізація. Міграційні процеси і Україна. Україна – член європейського та світового співтовариства. (Учень/учениця знає та розуміє причини та наслідки міграційних процесів в Україні та світі; усвідомлює взаємозалежність життя місцевої громади; України, Європи та світу; аналізує основні положення Угоди про асоціацію Україна – ЄС; дискутує щодо перспектив збереження та розширення ЄС, НАТО; пишається потенціалом України в Європі та світі); — 10 клас. Захист України. Розділ II: Збройні Сили України на захисті України. Тема 2: Історія розвитку українського війська. Нова українська армія: з 2014-го до сьогодні. Видатні військові діячі українського народу. (Учень/учениця називає основні історичні етапи розвитку українського війська; характеризує історично-політичні умови формування Збройних Сил України; називає видатних військових діячів українського народу; наводить приклади визначних воєнних подій, битв українського війська); Тема 3: Основи міжнародного гуманітарного права. Правила застосування норм МГП щодо розпізнавання осіб та об'єктів. Міжнародний правовий захист жертв війни та цивільних об'єктів. Захист дітей та жінок в МГП. Запобігання порушенню норм МГП. (Учень/учениця знає основні поняття та терміни міжнародного гуманітарного права (МГП); правила поведінки солдата в бою; міжнародні розпізнавальні знаки; принципи діяльності під час проведення гуманітарних операцій; вміє розпізнавати осіб та об'єкти, які перебувають під захистом МГП; розуміє особливості ведення воєнних дій з урахуванням норм МГП; механізм та види юридичної відповідальності за порушення норм МГП; характеризує заборонені методи та засоби ведення воєнних дій); — 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво європейського культурного регіону. Україна. (Учень/учениця знає та розуміє внесок українського мистецтва у скарбницю світової культурної спадщини; називає найхарактерніші здобутки – «візитівки» українського мистецтва у світі;

видатних представників українського мистецтва (зокрема, української діаспори); наводить приклади визначних творів різних видів мистецтва, художніх явищ, створених у різні часи в українському мистецтві; усвідомлює необхідність збереження національної мистецької спадщини); — 10 клас. Географія. Тема: Країни Європи. (Учень/учениця аналізує особливості та проблеми країн ЄС, позитивні наслідки та ризики вступу України до ЄС; оцінює роль ЄС у світі);

10 клас. Географія. Тема: Глобальні проблеми людства. (Учень/учениця характеризує поняття «глобальні проблеми людства»; аналізує сутність, причини виникнення, особливості кожної з глобальних проблем, можливі шляхи їх розв'язування); — 11 клас. Українська література. Тема: Сучасна українська література. Історико-культурна картина літератури кінця XX – початку XXI століття. (Учень/учениця розуміє постмодернізм як один із основних напрямів сучасного мистецтва); — 11 клас. Географія. Розділ: Глобальні проблеми людства. Тема: Глобальні проблеми соціального характеру. (Учень/учениця пояснює причинно-наслідкові зв'язки виникнення демографічних проблем, складає демографічні прогнози, називає хвороби цивілізації); — 11 клас.

Економіка. Розділ: Національна економіка і роль уряду у її функціонуванні. Тема: Роль уряду у регулюванні національної економіки. (Учень/учениця розуміє об'єктивні причини урядового регулювання ринкової економіки, характеризує зв'язок ефективності та справедливості, пояснює невдачі (обмеження) ринку і уряду та роль уряду як власника, виробника і споживача з використанням схеми загального економічного кругообігу); — 11 клас. Англійська мова. Тема: Моє місце в світі (учень/учениця знає про зразки здорового способу життя в Україні та англійських країнах, вміє презентувати Україну в міжнародному контексті);

11 клас. Німецька мова. Тема: Україна у світі. (Учень/учениця оцінює внесок молоді у сучасне мистецтво України та німецькомовних країн; вміє презентувати Україну в міжнародному контексті);

11 клас. Французька мова. Тема: Україна у світі (Учень/учениця розуміє особливості суспільства і культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування); — 11 клас. Іспанська мова. Тема: Україна у світі. (Учень/учениця розуміє особливості суспільства і культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування).

9		Узагальнення 00.05
2		
93		Тематичний контроль 00.05
94		Повторення 00.05
95		Повторення 00.05
96		Повторення 00.05
97		Повторення 00.05
98		Повторення 00.05
99		Повторення 00.05
100		Повторення 00.05
101		Повторення 00.05
102		Повторення 00.05
103		Повторення 00.05
104		Повторення
105		Повторення

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (від 1945 р. до сьогодення). 11 А клас (51 година)

Структура курсу.

Повторення. Вступ.

Розділ 1. Україна в повоєнний період.

Розділ 2. Україна в умовах деєталінізації.

Розділ 3. Україна в період системної кризи Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Розділ 4. Відновлення державної незалежності України, її роль у розпаді Со- юзу Радянських Соціалістичних Республік.

Розділ 5. Становлення, розвиток України як незалежної держави.

Розділ 6. Європейський вибір України. Російсько-українська війна.

ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>основні етапи</i> розвитку українського суспільства другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст.; – <i>алгоритми</i> комплексного опрацювання різних типів історичних джерел. Розуміти: – <i>зміст понять</i>: «воєнні злочини», «геноцид», «злочини проти людства», «права людини», «постіндустріальне (інформаційне) суспільство», «тоталітарна імперія», «українська громадянська (політична) нація»; – <i>масштаби</i> людських і матеріальних втрат України в 1914–1945 рр.; – <i>як</i> суспільно-політичні зміни позначаються на свідомості та повсякденні людей. Уміти: – <i>застосувати знання про</i> історію України як інструмент для аналізу розвитку суспільства.	1	0509	Україна на політичній карті Європи в 1914–1945 рр. Уроки української історії 1914–1945 рр. Періодизація історії України другої половини ХХ – першої чверті ХХІ ст. Особливості курсу історії України від 1945 р. до сьогодення. Орієнтовна тема навчального проєкту. – Причини і негативні наслідки поразки у боротьбі за українську державність в першій половині ХХ ст.
Орієнтовна тема навчального проєкту. – Причини і негативні наслідки поразки у боротьбі за українську державність в першій половині ХХ ст. – Друга світова війна в історичній пам'яті українців та інших європейців: спільне і відмінне.			

РОЗДІЛ 1. УКРАЇНА В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>дати</i> ключових подій політичного, соціально-економічного життя в Україні повоєнного періоду; – <i>факти</i> «радянзації» західних областей УРСР та боротьби з учасниками ОУН і вояками УПА. Розуміти: – <i>зміст понять</i>: «відбудова», «депортація», «державний антисемітизм», «ждановщина», «культ особи», «лисенківщина», «операція «Вісла»», «операція «Захід»», «спецпоселення»; – <i>наслідки</i> «радянзації» західних областей УРСР та боротьби ОУН і УПА; – <i>особливості</i> відбудови промисловості та сільського господарства; – <i>штучний</i> характер масового голоду 1946–1947 рр., його наслідки; – <i>сутність</i> повоєнних депортацій як злочинів тоталітарної імперії проти українців; – <i>мотиви</i> тривалого опору УПА та націоналістичного підпілля в різних регіонах УРСР. Уміти: – <i>встановлювати послідовність і синхронність</i> подій про: формування територіальних меж УРСР; масові депортації та обміни населенням; «радянизацію» та репресії; український визвольний рух у 1944–1950-х рр.; процеси відбудови господарства і культурне життя республіки; ідеологічні кампанії; – <i>показувати</i> на карті зміни адміністративно-територіального устрою УРСР, місця локалізації осередків ОУН та збройного опору УПА на території України; – <i>визначати передумови та наслідки</i> депортацій українців із західних областей УРСР та південно-східних областей Польщі, ідеологічних кампаній, їхнього впливу на	2	06.09	Україна в системі міжнародних відносин. УРСР – співзасновниця Організації Об'єднаних Націй (ООН). Участь України в інших міжнародних організаціях. Переміщені особи з України. Репатріація. Неповерненці.
	3	13.09	Встановлення кордонів УРСР із сусідніми державами. Депортація за «обміном населення» між УРСР та Польською Народною Республікою (1944–1946 рр.). Операція «Вісла». Обмін територіями 1951 р.
	4	19.09	Відбудова промисловості: джерела та ресурси (праця мобілізованих, військовополонених, репатріантів, в'язнів виправно-трудових таборів).
	4	19.09	Становище сільського господарства. Голод 1946–1947 рр.
	5	20.09	Посилення проявів «культу особи» Йосифа Сталіна в УРСР. Особливості державної пропаганди. Ідеологічні інтерпретації перемоги над нацизмом. «Ждановщина» в Україні. Кампанії боротьби проти «українських буржуазних націоналістів» і «безрідних космополітів». Орієнтовні теми для написання есе. – Боротьба з «українським буржуазним націоналізмом»: переслідування українських митців. «Радянизація» західних областей УРСР. Ліквідація Української греко-католицької церкви. Операція «Захід». Національно-

суспільну свідомість; – <i>аналізувати</i> політичну діяльність Микити Хрущова, Лазаря Кагановича як провідників союзної/імперської влади в Україні; – <i>характеризувати</i> науковий/творчий доробок Володимира Філатова, Катерини Білокур, Ніла Хасевича, Олександра Богомольця, Олександра Палладіна, Сергія	6 7	27.10 03.10	визвольний рух у 1944–1950-х рр. на території України. Бій під Гурбами. «Велика блокада» проти УПА. Депортації родин воїнів УПА. Оунівський рух в еміграції. Особливості розвитку культури. Повсякденне життя населення України в повоєнні часи: стратегії
--	-------------------	---------------------------	--

Лебедєва, Тетяни Яблонської; <i>укласти</i> історичні портрети Йосипа Сліпого, Романа Шухевича.	8	04.10	виживання. Зміни у суспільній свідомості. Орієнтовні теми для практичних занять. – Повсякденне життя в Україні повоєнних років. Орієнтовні теми для навчальних проєктів. – Україна для ООН. ООН для України.
---	---	-------	---

Орієнтовні теми для практичних занять.

- Повсякденне життя в Україні повоєнних років.
- «Вирвані з коренем». Депортації українців у 1944–1951 рр.: причини, етапи, наслідки (дослідження тематичних документів).
- Триумф людини. Долі українців, які пройшли концтабори.

Орієнтовні теми для навчальних проєктів.

- Україна для ООН. ООН для України.
- Студії боротьби за незалежність: від УНР до УПА (продовження кейсу «Як трансформувався український визвольний рух у XX столітті?»).
- Примусове трудове використання військовополонених та «інтернованих і мобілізованих німців» на території України.
- «Нас називали німецькими холоуями»: доля репатріантів у повоєнній Україні.
- Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій повоєнного періоду.

Орієнтовні теми для написання есе.

- Боротьба з «українським буржуазним націоналізмом»: переслідування українських митців.
- Постать Катерини Білокур у романі Володимира Яворівського «Автопортрет з уяви».

Міжпредметні зв'язки: — 10 клас. Географія. Тема: Політична картина світу. (Учень/учениця пояснює відмінність між поняттями «країна», «держава», «залежна територія»; основні вектори зовнішньої політики України). — Українська література. Позакласне читання. Андрій Кокотюха «Червоний»; Володимир Яворівський «Автопортрет з уяви»; Марина Гримич «Клавка»; Василь Шкляр «Троща».

		Узагальнення
9	1 1 . 1 0	Тематичний контроль

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНА В УМОВАХ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
--	---

Знати: – <i>суть</i> хрущовських надпрограм; – <i>хронологічні межі</i> децентралізації управління економікою УРСР; <i>дати</i> передання Кримської області до складу УРСР, утворення Українського національного комітету та Української робітничо-селянської спілки; – <i>прояви</i> дисидентського руху. Розуміти: – <i>зміст понять</i>: «відлига», «воєнно-промисловий комплекс», «десталінізація», «децентралізація управління», «дисидент», «культ особи», «лібералізація», «раднаргосп», «реабілітація», «російщення», «шістдесятники»; – <i>основні протиріччя</i> реформування промисловості, сільського господарства, соціальної сфери; – <i>сутність</i> імперської політики російщення	10 11	17. Внутрішньополітична ситуація в УРСР. 10. Українці в повстаннях у таборах ГУЛАГу. XX з'їзд Комуністичної партії Радянського Союзу (КПРС). Десталінізація: зміст, ідеологічні обмеження. Суперечливість процесу реабілітації жертв політичних репресій. Ліквідація ГУЛАГу. Орієнтовна тема для написання есе. «Відлига»: особливості суспільно-політичних настроїв населення України.
		18.10 Децентралізація управління економікою. Розвиток промисловості. Становище сільського господарства. Передання Кримської області до складу УРСР. Соціально- економічна інтеграція

України; – зв’язок між розвитком культури, освіти, науки і внутрішньополітичними процесами. Уміти: – встановлювати послідовність подій, пов’язаних із десталінізацією і лібералізацією суспільного життя, модернізацією економіки, формуванням феномену «шістдесятництва» і розгортанням дисидентського, зокрема опозиційного руху, культурним життям; – використовувати карту як джерело інформації про адміністративно- територіальний устрій УРСР; – визначати прояви, наслідки політики російщення українського суспільства; – аналізувати, робити аргументовані висновки щодо політичного, економічного, соціокультурного розвитку УРСР у другій половині 1950-х – першій половині 1960-х рр.; – обстоювати свої судження щодо розвитку культури у період «відлиги» та зародження «шістдесятництва» й дисидентського руху; – характеризувати науковий/творчий доробок визначних особистостей (Борис Патон, Василь Симоненко, Віктор Глушков, Ліна Костенко, Михайло Янгель, Сергій Корольов); діяльність таких осіб, як Алла Горська, Іван Світличний, Левко Лук’яненко, Ярослав Стецько.	12 13	Кримського півострова з Україною. Міграції, зміни національного складу населення. Спроби проведення «українізації». Становище кримськотатарського народу у місцях депортації та його боротьба за повернення на батьківщину. 25.10 «Шістдесятництво». Київський клуб творчої молоді «Сучасник». Орієнтовна тема для практичного заняття. – Феномен українського «шістдесятництва». – Розгортання дисидентського руху: передумови, течії, діяльність. Спроби опозиційної діяльності: підпільні групи та організації. Зародження дисидентського руху. Антирежимні виступи. 07.11 Особливості розвитку культури. Продовження політики зросійщення. Антирелігійні кампанії. Особливості соціальної політики. Повсякденне життя. Зміни у суспільній свідомості. Орієнтовні теми для навчальних проєктів. – Ті, хто відкрили шлях у космос (внесок українців в освоєння космічного простору).
--	---------------------	---

Орієнтовна тема для практичного заняття.

- Феномен українського «шістдесятництва».
- Розгортання дисидентського руху: передумови, течії, діяльність.
- Кримські татари у місцях депортації: форми опору, боротьба за повернення додому..

Орієнтовні теми для навчальних проєктів.

- «В безсмерті холодно. І холодно в житті. О, Боже мій! Де дітися поету?!».

Творчість «шістдесятників» як закономірна реакція на виклики часу.

- Ті, хто відкрили шлях у космос (внесок українців в освоєння космічного простору).
- «Сповідь у камері смертників» Левка Лук'яненка.
- Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій періоду деєсталінізації.

Орієнтовна тема для написання есе.

- «Відлига»: особливості суспільно-політичних настроїв населення України.

Міжпредметні зв'язки: — 11 клас. Українська література. Тема: Українська література другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Поети шістдесятники. (Учень/учениця розуміє явище «шістдесятництва» і причини пробудження національної свідомості в суспільстві, шістдесятництво як явище соціальне й культурологічне, його зв'язок із дисидентським рухом); Тема: Василь Симоненко.

Громадянська лірика. (Учень/учениця дискутує про патріотичні, громадянські мотиви, морально-етичні проблеми, розуміє проблему почуття людської гідності, мотиви самоствердження людини в складному сучасному світі, її самодостатність, високохудожнє відтворення громадянського вибору поета).

		Узагальнення
1 4	0 8 . 1 1	Тематичний контроль

**РОЗДІЛ 3. УКРАЇНА В ПЕРІОД СИСТЕМНОЇ КРИЗИ СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІ-
АЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК**

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально- пізнавальної діяльності
---	---

Знати: – хронологічні межі випуску «Українського вісника»; діяльності Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод; – <i>напрями</i> опозиційного руху, <i>методи</i> боротьби влади з інакодумцями. Розуміти: – <i>зміст понять</i>: «адміністративно-командна система», «депопуляція», «дефіцит», «застій», «компартійно-радянська номенклатура», «правозахисний рух», «розвинений соціалізм», «самвидав»; – <i>мотиви</i> активізації дисидентського руху в другій половині 1960-х – на початку 1970-х рр., прояви репресій щодо інакодумців; – <i>протиріччя</i> розвитку культури. Уміти: – <i>встановлювати хронологічну послідовність і синхронність</i> подій, явищ періоду «застою»; – <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про політичне, соціально-економічне життя у період загострення кризи радянської системи; – <i>порівнювати, аналізувати, робити аргументовані висновки</i> щодо особливостей економічного розвитку УРСР у другій половині 1950-х – 1960-х рр. і в 1970-ті – на початку 1980-х рр.; – <i>схарактеризувати</i> правозахисний рух в УРСР; – <i>визначати закономірність</i> системної кризи тоталітарної імперії, прояви цієї кризи в УРСР; – <i>виявляти суперечливі процеси</i> в розвитку освіти, наук, літератури та мистецтв; – <i>розкрити особливості</i> політичної діяльності Петра Шелеста, обґрунтувати суперечливий характер діяльності Володимира Щербицького як провідника союзної/імперської влади в УРСР; описати творчий доробок/схарактеризувати наукову/творчу діяльність Володимира Івасюка, Івана Миколайчука, Марії Приймаченко, Миколи Амосова, Ніни Вірченко, Олега Антонова, Сергія	1 5 16 17 18 19	1 5 . 1 1 21.11 22.11 29.11 05.12	Зміни в системі влади. Неосталінізм. Конституція УРСР 1978 р. Вплив міжнародних процесів на ситуацію в Україні. Посилення репресій проти української інтелігенції. Активізація дисидентського руху: течії, форми та методи боротьби. «Самвидав». «Український вісник». Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод (Українська Гельсінська група/УГГ). Прояви єврейського дисидентського та сіоністського руху на теренах УРСР. Опозиційна діяльність режимові в середовищі інших національних меншин. Кримські татари в боротьбі за повернення на батьківщину. Наростання економічної кризи. Уповільнення темпів зростання промисловості. Провал Продовольчої програми. Життєвий рівень населення. Феномени радянського повсякдення: «хрущовки», «дефіцит», «черги». Орієнтовні теми для практичних занять. – Повсякденне життя в місті та в селі (на прикладі кількох українських населених пунктів або родинних історій 1970–1980-х рр.). Етносоціальні зміни в УРСР. Зміни в суспільній свідомості. Орієнтовні теми для написання есе.
--	--	--	---

Параджанова, Наталії Полонської-Василенко; <i>означити</i> досягнення у спортивній/тренерській діяльності Валерія Лобановського; схарактеризувати громадсько-політичну діяльність Василя Макуха, Василя Стуса,			Права людини в СРСР: чому існувала прірва між деклараціями та реальністю? Особливості розвитку культури. Українське поетичне кіно. Український спорт. Особливості державної пропаганди в Україні: «радянський народ»,
---	--	--	---

Вячеслава Чорновола, Івана Дзюби, Миколи Руденка, Мустафи Джемільєва, Олеса Гончара, Петра Григоренка.	20	06.12	«радянська людина» та їхні «вороги». Орієнтовні теми для навчальних проєктів – Виклик системі» (аналіз творів Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?», Михайла Браїчевського «Приєднання чи возз'єднання?»).
--	----	-------	--

Орієнтовні теми для практичних занять. – Український «самвидав»: теми, ідеї, автори. – Повсякденне життя в місті та в селі (на прикладі кількох українських населених пунктів або родинних історій 1970–1980-х рр.). – Пам'ятати, щоб не повторилося: громадські акції з відновлення і догляду за місцями пам'яті про людські трагедії – наслідки злочинів тоталітарних імперій.			
Орієнтовні теми для навчальних проєктів. – Степан Бандера і «бандерівщина»: (де)конструкція імперського міфу. – Виклик системі» (аналіз творів Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?», Михайла Браїчевського «Приєднання чи возз'єднання?»). – 49 сміливців проти режиму (дослідження діяльності Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод). – Студії боротьби за незалежність: від зброї до слова (продовження кейсу «Як трансформувався український визвольний рух у XX столітті?»). – Міжнаціональна взаємодія в опозиційному рухові. – Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій у період системної кризи СРСР.			
Орієнтовні теми для написання есе. – Політ у космос, могутня зброя на тлі черг і дефіциту: якими були пріоритети радянської держави? – Права людини в СРСР: чому існувала прірва між деклараціями та реальністю?			

Міжпредметні зв'язки: — 10 клас. Географія. Тема: Населення світу (учень/учениця пояснює значення понять «демографічна політика», «демографічний вибух», «урбанізація», «міграція», «мегалополіс»); — 11 клас. Екологія. Тема 2: Природа і людина: системний підхід (учень/учениця розуміє місце природи у житті суспільства; досліджує особливості основних етапів взаємодії суспільства і природи; аналізує наслідки змін і перетворень природних процесів і компонентів природи антропогенною діяльністю); — 11 клас. Українська література. Тема: Олесь Гончар «Собор». (Учень/учениця розуміє роль духовного начала і краси в житті людини, осуд бездуховності, історичної пам'яті народу, добра і зла в житті, проблему національного нігілізму, моральної ницості).

— 11 клас. Українська література. Тема: Стоїчна українська поезія. Василь Стус «Крізь сотні сумнівів я йду до тебе...», «Господи, гніву пречистого...» (Учень/учениця: знає життєвий шлях і творчу біографію митця як символу незламного духу, збереження людської гідності, визначає ціннісні пріоритети життя на засадах громадянського суспільства характеризує межовий стан суб'єкта лірики, який протистоїть ідеологічно викривленій реальності).

— Українська література. Позакласне читання. Марина Гримич «Мак червоний в росі».

		Узагальнення
2	1	Тематичний контроль
1	3	
	1	
	2	

Розділ 4. ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ, ЇЇ РОЛЬ У РОЗПАДІ СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК.

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:			Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>дати:</i> Чорнобильської катастрофи, ухвалення «Декларації про державний	22	19.12	Політика «перебудови-прискорення-гласності» та її наслідки в УРСР.

суверенітет України», «Акта проголошення державної незалежності України», Всеукраїнського референдуму і виборів Президента України 1 грудня 1991 р. Розуміти: – <i>зміст понять</i>: «багатопартійність», «державна незалежність», «інфляція», «мітингова демократія», «неформальні організації», «опозиція», «плюралізм», «політика гласності», «політика “перебудови”», «прискорення», «суверенітет»; – <i>передумови, протиріччя</i> політики «перебудови» і «гласності» в УРСР; – <i>вплив</i> аварії на Чорнобильській атомній електростанції (АЕС) на зміни суспільної свідомості, активізацію екологічного, національно-демократичного, антиімперського рухів; – <i>значення</i> прийняття «Декларації про державний суверенітет України», «Акта проголошення незалежності України»; референдуму 1 грудня 1991 р. як акту підтримки населенням України державної незалежності; – <i>необхідність</i> відновлення замовчуваних сторінок історії України; – <i>ціну</i> перебування України в складі СРСР: <i>масштаби</i> територіальних, людських, духовних, культурних втрат; – <i>закономірності</i> процесів розпаду СРСР як імперії та відродження національної держави України. Уміти: – <i>встановлювати хронологічну послідовність і синхронність</i> подій, явищ періоду «перебудови»; – <i>використовувати історичну карту</i> для реконструкції, пояснення та інтерпретації подій; – <i>виявляти послідовність і суперечливість змін</i> у політичному житті України;	23 24 25 26	20.12 .01 .01 .01	Проблеми ядерної безпеки УРСР. Чорнобильська катастрофа: передумови, позиція влади, заходи для подолання, наслідки. Вплив на суспільну свідомість. Виникнення націонал-демократичної, антикомуністичної опозиції. Утворення неформальних громадських організацій і груп. Українська Гельсінська спілка. Народний рух України за перебудову. Перехід частини республіканської номенклатури на національні позиції. Перші альтернативні вибори (1990 р.). «Декларація про державний суверенітет України». «Революція на граніті». Формування багатопартійності. Масові страйки шахтарів. Відновлення Кримської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки (Кримської АРСР). Створення Меджлісу кримськотатарського народу. Спроби союзної влади зупинити процеси демократизації, розпаду СРСР. Повсякдення. Особливості розвитку культури і спорту. Відродження релігійного життя. Орієнтовні теми для практичних занять. – Боротьба українського суспільства за прорив інформаційної блокади довкола теми Голодомору. Україна під час спроби державного перевороту в СРСР.
---	---	---	--

– <i>висловлювати аргументовані судження</i> щодо спроби державного перевороту в СРСР у серпні 1991 р., його наслідків в Україні; ролі й місця України в загальносоюзних суспільно-політичних процесах у 1991 р.; – <i>пояснювати</i> передумови «Революції на граніті» та її вплив на відродження державної незалежності України; передумови, значення відновлення Кримської АРСР;			«Акт проголошення державної незалежності України». Всеукраїнський референдум і вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Роль України у розпаді СРСР. Міжнародне визнання державної незалежності України. Внесок української діаспори у відновлення державної незалежності України.
---	--	--	--

– <i>схарактеризувати</i> діяльність Вячеслава Чорновола, Ігоря Юхновського, Левка Лук'яненка, Леоніда Кравчука.	27	.01	Орієнтовні теми для навчальних проєктів. – Український андеграунд: кіно, музика і театр кінця XX ст.
		.01	

Орієнтовні теми для практичних занять.

- Аварія на Чорнобильській АЕС – найбільша техногенна катастрофа в історії людства: передумови, наслідки.
- Боротьба українського суспільства за прорив інформаційної блокади довкола теми Голодомору.
- Злочини тоталітарних імперій у XX столітті: уроки для України.

Орієнтовні теми для навчальних проєктів.

- Український андеграунд: кіно, музика і театр кінця XX ст.
- Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій в умовах відновлення державної незалежності України.

Міжпредметні зв'язки: — 11 клас. Екологія. Тема: Проблема забруднення природного середовища та стійкості геосистем до антропогенних навантажень. (Учень/учениця знає джерела, види забруднень навколишнього середовища, їх негативний вплив на живі організми та здоров'я людей). — Українська література. Позакласне читання. Іван Драч «Чорнобильська Мадонна»; Микола Руденко «Хрест».

		Узагальнення
2		Тематичний контроль
8		

РОЗДІЛ 5. РОЗВИТОК УКРАЇНИ ЯК НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально пізнавальної діяльності
---	--

Знати: – <i>хронологічні межі</i> Помаранчевої революції, <i>дати</i> схвалення Конституції України, Тузлівської кризи, проголошення курсу на євроатлантичну інтеграцію; – <i>основні державотворчі процеси в Україні</i> впродовж 1991–2013 рр. Розуміти: – <i>зміст понять:</i> «багатовекторність зовнішньої політики», «дефолт», «євроінтеграція», «корупція», «олігархічна система», «Помаранчева революція», «приватизація», «прожитковий мінімум», «тіньова економіка»; – <i>історичне значення</i> прийняття Конституції України, запровадження національної валюти, проголошення курсу на євроатлантичну інтеграцію, суперечливі наслідки Будапештського меморандуму; – <i>чинники формування</i> громадянського суспільства в незалежній Україні; – <i>значення</i> «Помаранчевої революції». Уміти: – <i>встановлювати хронологічну послідовність</i> подій, що відображають	29	00.02	Державотворчі процеси. Особливості багатопартійної системи. Прийняття Конституції України 1996 р. Орієнтовні теми для навчальних проєктів. – Основний Закон України: умови створення, аналіз основних положень. Президентські вибори 2004 р. «Помаранчева революція». Орієнтовна тема для написання есе. – Помаранчева революція»: національний і людський виміри.
	30	00.02	Конституційна реформа 2004 р. Основні тенденції суспільно-політичного життя в 2005–2009 рр.
	31	00.02	Спроби формування авторитарного режиму в 2010–2013 рр. Харківські угоди 2010 р. Утвердження ринкової економіки. Запровадження національної валюти – гривні. Специфіка приватизації. Становлення, прояви олігархічної системи.
	32	00.02	Демографічна та етносоціальна структура населення України. Повернення кримськотатарського народу на історичну Батьківщину. Життя національних спільнот в Україні. Багатовекторність зовнішньої

--	--	--	--

процеси державотворення в Україні, <i>синхронізувати</i> їх з відповідними подіями регіональної історії, історії країн Центрально-Східної Європи; – <i>використовувати історичну карту</i> для інтерпретації та реконструкції подій; – <i>визначати</i>: 1) основні тенденції та протиріччя соціально-економічного розвитку України в 1991–1998, 1999–2004, 2005–2009, 2010–2013 рр., 2) ознаки формування олігархічної системи в Україні; 3) суперечності пошуків Україною зовнішньополітичних орієнтирів; – <i>висловлювати аргументовані судження</i> про перебіг державотворчих процесів; важливість розвитку України як незалежної демократичної держави, її європейської інтеграції; – <i>схарактеризувати</i> політичну діяльність Віктора Ющенка, Леоніда Кучми, Віктора Януковича.	33	00.02	політики України та її наслідки. Вступ України до Ради Європи. Будапештський меморандум. Тузлівська криза. Проголошення Україною курсу на євроатлантичну інтеграцію. Орієнтовні теми для практичних занять – Інтеграція України в європейський та світовий економічний простір: виклики і відповіді. Зміни у соціальній структурі українського суспільства. Динаміка зайнятості населення. Повсякденне життя. Зрушення в суспільній свідомості. Релігійне життя. Здобутки українців у сфері культури (наука, освіта, мистецтва, спорт). Українці в світі. Українська діаспора в розбудові державної незалежності України. –
---	----	-------	--

Орієнтовні теми для практичних занять.

- Студії боротьби за незалежність: від ідеї автономії до самостійності (завершення кейсу «Як трансформувався український визвольний рух у XX столітті?», презентація кейсу).
- Інтеграція України в європейський та світовий економічний простір: виклики і відповіді.
- Майдан як феномен української демократії (від вибору гетьмана на всенародному віче до Помаранчевої революції та Революції Гідності).

Орієнтовні теми для навчальних проєктів.

- Основний Закон України: умови створення, аналіз основних положень.
- Українська класика на Майдані.
- Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій 1991–2013 рр.

Орієнтовна тема для написання есе.

- Помаранчева революція»: національний і людський виміри.
- Прощання з імперією в досвіді нового покоління українських істориків та літераторів.

Міжпредметні зв'язки: — 10 клас. Захист України. Розділ II: Збройні Сили України на захисті України. Тема 2: Історія розвитку українського війська. ЗСУ незалежної України до 2014 р. (Учень/учениця називає основні історичні етапи розвитку українського війська; характеризує історично-політичні умови формування Збройних Сил України); — 11 клас. Екологія. Розділ: Провідні екологічні проблеми. Тема: Проблема забруднення природного середовища та стійкості геосистем до антропогенних навантажень. (Учень/учениця знає джерела, види забруднень навколишнього середовища, їх негативний вплив на живі організми та здоров'я людей; розуміє взаємопоєднаність таких категорій, як «забруднення середовища» і «стійкість геосистем», пояснює залежність стійкості геосистем від біорізноманіття, біомаси і біопродуктивності). — 11 клас. Українська література. Тема: Сучасна українська література. Юрі Андрухович «Астролог», «Пісня мандрівного спудея»; Оксана Забужко «Рядок з автобіографії», «Читаючи історію»; Олександр Ірванець «До французького шансоньє», Сергій Жадан

«Музика, очерет...», «Смерть моряка»; Галина Пагутяк «Потрапити в сад», «Косар». (Учень/учениця характеризує історико-культурну ситуацію в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.; називає імена сучасних письменників, їхні твори; ілюструє стильове розмаїття, пошук авторами нових тем і форм їх розкриття; обґрунтовує появу нового літературного покоління). — Українська література. Позакласне читання. Юрій Андрухович «Рекреації»; Борис Гуменюк «Блокпост», «Вірші з війни».

		Узагальнення
3	0	Тематичний контроль
4	0	
	0	
	3	

РОЗДІЛ 6. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА

У результаті навчально- пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально- пізнавальної діяльності
---	---

Знати: – <i>хронологічні межі</i> Революції Гідності та російсько-української війни ХХІ ст., оборони Донецького аеропорту та міста Маріуполь, дати окупації Криму, трагедії біля міста Іловайськ та в місті Буча, широкомасштабного вторгнення військ РФ в Україну; – <i>основні регіони і місця</i> бойових дій російсько-української війни.	35	.03	Геополітичний вибір України: утвердження євроінтеграційного курсу. Україна в імперській доктрині «руського міра». Політичні, економічні, інформаційні та інші засоби тиску на Україну в контексті відродження прагнень Російської Федерації (РФ) до реімперіалізації на теренах колишнього СРСР. Зрив угоди про асоціацію України та Європейським Союзом (ЄС). Євромайдан. Революція Гідності. Крах режиму Віктора Януковича. Небесна Сотня.
Розуміти: – <i>зміст понять</i>: «безвізовий режим», «волонтерський рух», «гібридна війна», «денацифікація України», «добробат», «Євромайдан», «злочин агресії» «інтеграція», «кіборги», «колабораційна діяльність», «люстрація», «рашизм», «реімперіалізація», «російсько-українська війна», «руський мір», «статус кандидата на членство в ЄС», «тимчасово окупована територія», «томос»; – <i>передумови та значення</i> Революції Гідності; – <i>необхідність вшанування</i> пам'яті героїв Небесної Сотні та російсько-української війни; – <i>характер</i> російсько-української війни як справедливої, визвольної для України, несправедливої, загарбницької для Росії; – <i>псевдореферендуми</i> в Криму та на Донбасі, анексію Автономної Республіки Крим (АРК) та міста	36	00.03	Президентські та парламентські вибори 2014 р. Обрання Петра Порошенка Президентом України. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Надання українцям права на безвізовий режим в'їзду в країни ЄС. Початок війни РФ проти України: окупація, анексія Криму, збройна агресія на сході України. Квazіреферендуми і проголошення маріонеткових квазідержав Донецької Народної Республіки (ДНР), Луганської Народної Республіки (ЛНР). Антитерористична операція/Операція об'єднаних сил (АТО/ООС). Перебіг бойових дій. Мінські домовленості. Українське громадянське суспільство в обороні держави. Добровольчі батальйони. Волонтерський рух. Участь добровольців-іноземців у збройній боротьбі на боці України. Міжнародна підтримка України в умовах війни. «Норманська четвірка»: внесок у стабілізацію збройного конфлікту.

--	--	--	--

Севастополь, російсько-українську війну як прояви процесу реімперіалізації Росії; – <i>широкомасштабне вторгнення</i>, злочини російських військ в Україні 2022 р. як акт геноциду української нації; – <i>захист суверенітету і територіальної цілісності України</i>, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки, як обов’язкову умову незалежності; – <i>роль</i> громадянського суспільства у розвитку української держави та забезпеченні її обороноздатності; – <i>важливість</i> для України повноправного членства в ЄС і Організації Північноатлантичного договору (НАТО); – <i>значення</i> міжнародної підтримки територіальної цілісності та державної незалежності України. Уміти: – <i>встановлювати хронологію подій</i> російсько-української війни; – <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про перебіг російсько-української війни; – <i>обґрунтувати</i> на основі аналізу документів злочини РФ як геноцид українського народу; – <i>визначати передумови, ознаки та наслідки</i> збройної агресії Росії проти України; – <i>висловлювати обґрунтовані судження</i>	37 39 40	00.04 00.04 00.04	Позиція США та держав «великої сімки». Санкції, накладені на РФ за невиконання Мінських домовленостей. Соціально-економічний розвиток України у 2014–2022 р. Економічні, політичні, судово- правові реформи. Створення незалежної правоохоронної структури для боротьби з корупцією. Незавершеність реформ. Законодавче забезпечення статусу української мови як державної. Розвиток української культури. Утворення канонічної автокефальної Православної церкви України (ПЦУ). Президентські вибори 2019 р. Обрання Володимира Зеленського Президентом України. Земельна та інфраструктурна реформи. Цифровізація України. Широкомасштабне вторгнення російських військ на терени України: перебіг, результати. Збройні сили України (ЗСУ), Національна гвардія, територіальна оборона, громадянське суспільство та влада в обороні країни. Орієнтовні теми для написання есе. Чи справді сьогодні Україна – щит Європи? Злочини геноциду та воєнні злочини РФ проти України. Нищення економіки України. Використання Росією продовольства як зброї. Заява Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні». Консолідація української політичної нації в боротьбі проти російській агресії. Російська пропаганда як інструмент підбурювання війни і геноциду. Ідеологема «денацифікація України». Протидія України російській пропаганді та дезінформації. Розгортання дипломатичної боротьби України. Утворення міжнародної коаліції держав на підтримку незалежності і обороноздатності України. Лендліз. Надання Україні статусу кандидата в члени ЄС та НАТО Орієнтовна теми для практичних занять.
---	-------------------------------	--	---

щодо можливих шляхів розвитку України в Європі та у світі; – <i>схарактеризувати</i> діяльність Петра Порошенка, Володимира Зеленського, інших знакових постатей політичного, громадського, культурного, церковного життя сучасної України <i>(на вибір учительки/учителя,</i>	41	00.04	– Stand with Ukraine. Міжнародна підтримка України у боротьбі проти агресії Росії. Повсякдення в умовах війни: індивідуальний досвід, стратегії виживання та протистояння. Колабораційна діяльність і кримінальна відповідальність за неї. Рух Опору на тимчасово окупованих територіях. Біженці та вимушені переселенці. Примусове переселення громадян України до РФ. Гуманітарна підтримка біженців в країнах ЄС. Релігія, церкви й релігійні організації та війна. Діячі української культури в допомозі фронту. Діячі світової культури в підтримці України.
--	----	-------	--

учениці/учня).	42	00.04	Орієнтовні теми для навчальних проєктів. – Російські пропагандистські кліше «бандерівці», «українацисти», «української нації не існує», «українська держава – фейк» як інструменти війни і геноциду. Повторення
----------------	----	-------	--

Орієнтовна теми для практичних занять.

- Stand with Ukraine. Міжнародна підтримка України у боротьбі проти агресії Росії.

Орієнтовні теми для навчальних проєктів.

- «У 1918 р. Україна здобула незалежність, у 1991 р. – відновила, сьогодні – захищає» (завершення проєкту з укладання інтерактивної стрічки часу, яка відображає неперервність і спадкоємність державотворчих процесів у XX– XXI ст., презентація проєкту).
- Усна історія Майданів: від «Революції на граніті» до Революції Гідності (електронна «Книга пам'яті»).
- Російські пропагандистські кліше «бандерівці», «українацисти», «української нації не існує», «українська держава – фейк» як інструменти війни і геноциду.
- Рідний край у контексті загальноукраїнських подій часів російсько-української війни.

Орієнтовні теми для написання есе.

- Діалоги про війну: відверті розмови з учасниками/свідками російсько-української війни (воїнами, волонтерами, внутрішньо переміщеними особами).
- Політичний фольклор як відповідь на мову ненависті.
- Чи справді сьогодні Україна – щит Європи?

Міжпредметні зв'язки: — 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Україна. Європа. Світ. Тема: Інтеграція й глобалізація. Міграційні процеси і Україна. Україна – член європейського та світового співтовариства. (Учень/учениця знає та розуміє причини та наслідки міграційних процесів в Україні та світі; усвідомлює взаємозалежність життя місцевої громади; України, Європи та світу; аналізує основні положення Угоди про асоціацію Україна – ЄС; дискутує щодо перспектив збереження та розширення ЄС, НАТО; пишається потенціалом України в Європі та світі); — 10 клас. Захист України. Розділ II: Збройні Сили України на захисті України. Тема 2: Історія розвитку українського війська. Нова українська армія: з 2014-го до сьогодні. Видатні військові діячі українського народу. (Учень/учениця називає основні історичні етапи розвитку українського війська; характеризує історично-політичні умови формування Збройних Сил України; називає видатних військових діячів українського народу; наводить приклади визначних воєнних подій, битв українського війська); Тема 3: Основи міжнародного гуманітарного права. Правила застосування норм МГП щодо розпізнавання осіб та об'єктів. Міжнародний правовий захист жертв війни та цивільних об'єктів. Захист дітей та жінок в МГП. Запобігання порушенню норм МГП. (Учень/учениця знає основні поняття та терміни міжнародного гуманітарного права (МГП); правила поведінки солдата в бою; міжнародні розпізнавальні знаки; принципи діяльності під час проведення гуманітарних операцій; вміє розпізнавати осіб та об'єкти, які перебувають під захистом МГП; розуміє особливості ведення воєнних дій з урахуванням норм МГП; механізм та види юридичної відповідальності за порушення норм МГП; характеризує заборонені методи та засоби ведення воєнних дій); — 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво європейського культурного регіону. Україна. (Учень/учениця знає та розуміє внесок українського мистецтва у скарбницю світової культурної спадщини; називає найхарактерніші здобутки – «візитівки» українського мистецтва у світі;

видатних представників українського мистецтва (зокрема, української діаспори); наводить приклади визначних творів різних видів мистецтва, художніх явищ, створених у різні часи в українському мистецтві; усвідомлює необхідність збереження національної мистецької спадщини); — 10 клас. Географія. Тема: Країни Європи. (Учень/учениця аналізує особливості та проблеми країн ЄС, позитивні наслідки та ризики вступу України до ЄС; оцінює роль ЄС у світі);

10 клас. Географія. Тема: Глобальні проблеми людства. (Учень/учениця характеризує поняття «глобальні проблеми людства»; аналізує сутність, причини виникнення, особливості кожної з глобальних проблем, можливі шляхи їх розв’язування); — 11 клас. Українська література. Тема: Сучасна українська література. Історико-культурна картина літератури кінця XX – початку XXI століття. (Учень/учениця розуміє постмодернізм як один із основних напрямів сучасного мистецтва); — 11 клас. Географія. Розділ: Глобальні проблеми людства. Тема: Глобальні проблеми соціального характеру. (Учень/учениця пояснює причинно-наслідкові зв’язки виникнення демографічних проблем, складає демографічні прогнози, називає хвороби цивілізації); — 11 клас.

Економіка. Розділ: Національна економіка і роль уряду у її функціонуванні. Тема: Роль уряду у регулюванні національної економіки. (Учень/учениця розуміє об’єктивні причини урядового регулювання ринкової економіки, характеризує зв’язок ефективності та справедливості, пояснює невдачі (обмеження) ринку і уряду та роль уряду як власника, виробника і споживача з використанням схеми загального економічного кругообігу); — 11 клас. Англійська мова. Тема: Моє місце в світі (учень/учениця знає про зразки здорового способу життя в Україні та англомовних країнах, вміє презентувати Україну в міжнародному контексті);

11 клас. Німецька мова. Тема: Україна у світі. (Учень/учениця оцінює внесок молоді у сучасне мистецтво України та німецькомовних країн; вміє презентувати Україну в міжнародному контексті);

11 клас. Французька мова. Тема: Україна у світі (Учень/учениця розуміє особливості суспільства і культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування); — 11 клас. Іспанська мова. Тема: Україна у світі. (Учень/учениця розуміє особливості суспільства і культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування).

43		Тематичний контроль 00.05
44		Повторення 00.05
45		Повторення 00.05
46		Повторення 00.05
47		Повторення 00.05
48		Повторення 00.05
49		Повторення 00.05
50		Повторення 00.05
51		Повторення 00.05

У 2012 р. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ІСТОРІЇ УКЛАЛИ: **Пометун Олена**, завідувача лабораторією Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, членкиня-кореспондентка Національної академії педагогічних наук України, докторка педагогічних наук, професорка (*голова Робочої групи*); **Атамась Олена**, вчителька історії ліцею «Наукова зміна» міста Києва; **Власов Віталій**, старший науковий співробітник Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, кандидат педагогічних наук; **Гаврилюк Жанна**, вчителька історії гімназії «Діалог» міста Києва; **Євтушенко Раїса**, головна спеціалістка департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту; **Комаров Юрій**, учитель історії ліцею «Лідер» № 171 міста Києва; **Костюк Ірина**, методистка Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; **Ладиченко Тетяна**, завідувача кафедрою методики навчання історії, суспільно-політичних дисциплін гендерної рівності Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидатка історичних наук, професорка; **Малієнко Юлія**, наукова співробітниця Інституту

педагогіки Національної академії педагогічних наук України, кандидатка педагогічних наук, учителька гімназії «Троещина»; **Ставнюк Віктор**, завідуючий кафедрою історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор; **Ткаченко Володимир**, головний науковий співробітник Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, доктор історичних наук, професор; **Тимченко Алла**, завідувача міським методкабінетом міста Джанкоя Автономної Республіки Крим, учителька історії школи-комплексу № 2.

У 2017 р. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ІСТОРІЇ ОНОВИЛИ: **Мудрий Мар'ян**, доцент кафедри новітньої історії України ім. М. Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат історичних наук (*голова Робочої групи*); **Байкєніч Ганна**, завідувачка сектору методичної роботи Українського інституту національної пам'яті, кандидатка педагогічних наук; **Баханов Костянтин**, професор кафедри педагогіки вищої школи, управління навчальним закладом та методики викладання суспільствознавчих дисциплін Бердянського державного педагогічного університету, доктор педагогічних наук; **Бурлака Олена**, учителька історії Городищенського економічного ліцею Черкаської області; **Гирич Ігор**, завідувач відділом Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАНУ, доктор історичних наук; **Громовий Віктор**, директор Міжнародної благодійної організації «Центр тестових технологій та моніторингу якості освіти», шеф-редактор порталу «Освітня політика»; **Гупан Нестор**, головний науковий співробітник Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, кандидат історичних наук, професор; **Євтушенко Раїса**, головна спеціалістка департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України; **Кендзьор Петро**, доцент кафедри суспільних дисциплін Львівського інституту післядипломної педагогічної освіти, доктор педагогічних наук; **Ксьондзик Тетяна**, учителька історії ЗОШ I–III ступенів № 5 м. Житомира; **Майданик Олена**, учителька історії та правознавства Чернівецького ліцею № 1 математичного та економічного профілів Чернівецької міської ради; **Митрофаненко Юрій**, старший викладач Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат історичних наук; **Осмоловський Сергій**, завідувач, професор кафедри всесвітньої історії Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, кандидат економічних наук; **Пастушенко Роман**, завідувач кабінету розвитку освіти Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; **Руккас Андрій**, доцент історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат історичних наук; **Скальський Віталій**, науковий співробітник Інституту історії України Національної академії наук України, кандидат історичних наук; **Хлипавка Леся**, учителька історії та правознавства Черкаського навчально-виховного об'єднання «Дошкільний навчальний заклад–загальноосвітня школа I–III ступенів № 36» імені Героїв-прикордонників; **Черевко Оксана**, доцентка кафедри всесвітньої історії Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, кандидатка історичних наук; **Щупак Ігор**, директор Українського інституту вивчення Голокосту «Ткума», музею «Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні», кандидат історичних наук.

У 2018 р. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ДООПРАЦЮВАЛИ: Пат-

риляк Іван, декан історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук (*голова Робочої групи*); **Мудрий Мар'ян**, доцент кафедри новітньої історії України ім. М. Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат історичних наук

(заступник головуючого); **Байкєніч Ганна**, завідувачка сектору методичної роботи Українського інституту національної пам'яті, кандидатка педагогічних наук; **Баханов Костянтин**, професор кафедри педагогіки вищої школи, управління навчальним закладом та методики викладання суспільствознавчих дисциплін Бердянського державного педагогічного університету, доктор педагогічних наук; **Бурлака Олена**, учителька історії Городищенського економічного ліцею Черкаської області; **Власов Віталій**, старший науковий співробітник Інституту педагогіки НАН України, кандидат історичних наук; **Гаврилук Жанна**, вчителька історії гімназії «Діалог» м. Києва, кандидатка педагогічних наук, вчителька- методистка; **Галєгова Олена**, наукова співробітниця ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»; **Гирич Ігор**, завідувач відділом Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, доктор історичних наук; **Головко Володимир**, старший науковий співробітник відділу історії України 20– 30-х років ХХ ст. Інституту історії України НАН України, кандидат історичних наук; **Гриневич Владислав**, провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, доктор політичних наук; **Гук Олександр**, вчитель історії Київського спортивного ліцею-інтернату, вчитель-методист; **Євтушенко Раїса**, головна спеціалістка департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України; **Ксьондзик Тетяна**, учителька історії ЗОШ І–ІІІ ступенів № 5 м. Житомира; **Кульчицький Станіслав**, головний науковий співробітник відділу історії України 20–30-х років ХХ ст. Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук; **Лапчинська Ніна**, заступниця генерального директора Національного музею «Меморіал жертв Голодомору»; **Майданик Олена**, учителька історії та правознавства Чернівецького ліцею № 1 математичного та економічного профілів Чернівецької міської ради; **Малієнко Юлія**, старша наукова співробітниця Інституту педагогіки НАН України, кандидатка педагогічних наук, вчителька- методистка; **Мисан Віктор**, заступник директора з навчальної роботи комунального закладу «Школа-інтернат І–ІІІ ступенів «Рівненський обласний ліцей»» Рівненської облради, кандидат педагогічних наук; **Марочко Василь**, провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України, керівник Центру досліджень геноциду українського народу, доктор історичних наук; **Островський Валерій**, в. о. доцента кафедри теорії та методики навчання, методист Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат історичних наук; **Пастушенко Роман**, завідувач кабінету моніторингу Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; **Руккас Андрій**, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат історичних наук; **Сергійчук Володимир**, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук; **Хлипавка Леся**, учителька історії та правознавства Черкаського навчально- виховного об'єднання «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа І– ІІІ ступенів № 36» імені Героїв-прикордонників.

У 2022 р. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ІСТОРІЇ ЗМІНИЛИ Й ДОПОВНИЛИ
(відповідно до наказу Міністерство освіти і науки України від 03.06.2022 р. № 521 «Про утворення робочих груп з оновлення змісту навчальних програм»);
Гриневич Людмила, провідна наукова співробітниця Інституту історії України Національної академії наук України, директорка Українського науково-дослідного

та освітнього центру вивчення Голодомору (HREC in Ukraine), докторка історичних наук (*голова Робочої групи*); **Арістов Вадим**, старший науковий співробітник Інституту історії України Національної академії наук України, кандидат історичних наук; **Байкєніч Ганна**, завідувачка сектору методичної роботи Управління

наукового забезпечення політики національної пам'яті Українського інституту національної пам'яті, кандидатка педагогічних наук; **Баханов Костянтин**, професор кафедри правознавства Бердянського державного педагогічного університету, доктор педагогічних наук; **Гаврилюк Жанна**, учителька гімназії «Діалог» Дарницького району м. Києва, кандидатка педагогічних наук; **Гирич Ігор**, завідувач відділу Інституту української археографії та джерелознавства Національної академії наук України імені М. Грушевського, доктор історичних наук; **Гриневич Владислав**, провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Кураса, доктор політичних наук; **Євтушенко Раїса**, головна спеціалістка головного управління загальної середньої та дошкільної освіти директорату дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти Міністерства освіти і науки України; **Желіба Олександр**, доцент Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, учитель історії Ніжинського ліцею Ніжинської міської ради при НДУ імені Миколи Гоголя, кандидат педагогічних наук; **Малієнко Юлія**, старша наукова співробітниця відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, кандидатка педагогічних наук; **Мелешенко Тетяна**, заступниця декана з наукової роботи історико-філософського факультету Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, професорка кафедри методики навчання суспільних дисциплін і гендерної освіти, кандидатка історичних наук; **Мокрогуз Олександр**, завідувач кафедри Чернігівського обласного інституту післядипломної освіти імені К. Д. Ушинського, кандидат педагогічних наук, доцент; **Мудрий Мар'ян**, доцент кафедри новітньої історії України ім. М. Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат історичних наук; **Островський Валерій**, в. о. доцента Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат історичних наук; **Павлов Василь**, керівник експертної групи військових зв'язків з громадськістю Директорату інформаційної політики в сфері оборони та стратегічних комунікацій Міністерства оборони України; **Пастушенко Роман**, фахівець Центру матеріальних ресурсів департаменту освіти і науки Львівської обласної військової адміністрації; **Полянський Павло**, заступник Державного секретаря Кабінету Міністрів України, кандидат історичних наук, доцент; **Потильчак Олександр**, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, доктор історичних наук, професор; **Сокирко Олексій**, доцент кафедри давньої та нової історії України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат історичних наук; **Старченко Наталя**, старша наукова співробітниця Ін- ституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, док- торка історичних наук; **Хлипавка Леся**, учителька історії Черкаської загальноос- вітньої школи I–III ступенів № 2; **Щупак Ігор**, директор Українського інституту ви- вчення Голокосту «Ткума», член Ради директорів UJE, постдокторант Університету Торонто, кандидат історичних наук.